

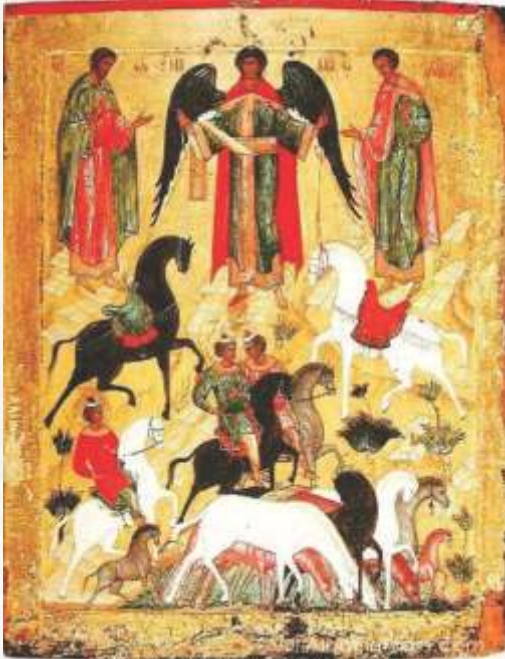
Kumbona e së Diellës

Kisha e Zojës së Shkodrës 1930 - Foto Marubi

KRYEDIOQEZA METROPOLITANE SHKODËR - PULT
Nr.5/6, Maj - Qershor 2016

MARTIRET DARDANË: SHËN FLORI DHE LAURI

Shën Flori dhe Lauri – Martirë të Ulpianes, afër Prishtinës – nga gjysma e parë të shekullit të dytë

Më 18 gusht, Kisha e përkujton Shën Florin dhe Laurin ose Florianin dhe Laurinin martirët e Ulpianës, vëllezër binjakë nga Ulpiana e krahinës së Dardanisë, nga gjysma e parë të shekullit të dytë..

Dy vëllezërit Flori e Lauri ishin gurgdhendës të njohur e të vlerësuar nga autoritetet e kohës së perandorit romak Adrianit. Qenë nxënës të Prokolit e të Maksimos, martirë. Pas vdekjes së këtyre për shkak të fesë në Krishtin, Flori e Lauri nga Bizanti u transferuan në Iliri, në qytetin Ulpiana, në krahinën e Dardanisë, ku punuan në minierën gurore Pretoriane të Perandorisë Romake, për llogari të Likonit guvernator. Sipas një legjende Likaion, prefekti i Ilir, vëllezërit të punësuar në ndërtimin e një tempullit pagan, pagën që e fitoni ia u ndanin të varfërve. Kur u plagos i biri i një prifti vendor pagan i quajtur Mamerti nga një gur i tempullit në ndërtim, Flori dhe Lauri e shërojnë këtë djalë dhe me këtë rast familja e tyre përfaqësojnë fenë e krishtere. Madje edhe shumë punëtorë vendor kthehen në fenë e krishtere dhe tempulli pagan kthehet në Kishë të krishtere, të cilën e kushtuan Jezu Krishtit..

Brenda një kohët të shkurtër ishin më se 300 veta që e përvetësuan fenë e krishtere, ku e kalonin natën duke u lutur në tempull. Krahas punës së tyre e kujdesit për të varfrit, i luteshin pa ndërprerje Jezusit Zot, duke mohuar e refuzuar kultin e idhujve që i obligonin perandorët romakë. Perandoria Romake, si rezultat i kundërshtimit të pushteti, të krishterët e konvertuar i dënonin më vdekje duke i djegur në zjarr.

Flori e Lauri për shkak të dëshmisë së fesë së tyre në Krishtin, predikimit të ungjillit e përhapjes së fesë së krishterë, u arrestuan u burgosen dhe u torturuan, e më vonë me urdhër të guvernatorit të krahinës së Dardanisë, prokonsullit Likone, i groposën për së gjalli.

Menjëherë pas martirizimit të tyre, besimtarët e krishterë, të kohës shkonin tek vendi i varrit të tyre për t'iu lutur Zotit ku me ndërmjetësimin e Shën Florit e Laurit, kërkonin hire e bekime Hyjnore.

Kulti në nderim të tyre u përhapë shumë shpjet në të gjitha Kishat lindore, e jeta e dëshmia e tyre për Krishtin, u përhapën ndër besimtarë, aq sa u bënë shembuj të një jete të përsosur të krishtere. Shën Flori e Lauri jetuan në një botë pagane, e janë shembull për ne, sepse ata nuk e flijuan fenë e tyre për të arritur suksese materiale e poste të rëndësishme në shoqëri por për një pasurim më të madh të botës shpirtërore.

Në kohen e sundimit të Kostantin të Madh (shek. IV), u gjeten eshtrat e Shën Florit dhe Laurit e u sollën në Kostandinopojë, duke u vendosur në Kuvendin e Shelbuesit të Gjithëpushtetshëm në afërsi të Kishës së Filipit Apostull.

Prandaj, shembulli i tyre është mësim e nxitje edhe për ne sot, që t'i përmbahemi vlerave të vërteta, njerëzore e shpirtërore e sidomos në shoqërinë e sotme.

Vatican Insider TË DIVORCUARIT E RIMARTUAR	4
Imzot Angelo Massafra NUK ËSHTË LEHTË TË KEMI BESIM NË DIKË	6
Dom Artur Jaku ÇDO GUR DËSHMON SHENJA BESNIKËRIE	8
Don Lush Gjergji DON GIACOMO ALBERIONE	9
Don Nosh Gjollaj KULTIVIMI I SINQERITETIT	14
Don Anton Uka KUJDESI PËR TOKËN	17
Admirina Peçi PSE MJEDA NUK U DËNUA?	21
Dorian Koçi KISHA KATOLIKE NË TREVAT SHQIPTARE	25
Redaksia DHURATË PAS STUHISË KOMUNISTE	27
Redaksia VITRINA E LIBRIT	28

KUMBONA E SË DIELLËS

Viti XXX, nr.5/6 (485-486) Maj - Qershor 2016

Revistë
Fetaro-Kulturore
Drejtues
Imzot Angelo MASSAFRA

Redaksia
Dom Nikë Ukgjini (Kryeredaktor)
Dom Artur Jaku
Dom Gjovalin Simoni

Adresa:
Arqipeshkvia Shkodër
Sheshi Gjon Pali II
Tel. 0222-42764
Fax. 0222-43673
e-mail: n_ukgjini@yahoo.it
Web page: kishakatolikeshkoder.com

Redaktor teknik: Xhon NIKA
Fotografe: Luli Ndreu

KRYEDIOQEZA METROPOLITANE SHKODËR - PULT

**TË DIVORCUARIT E RIMARTUAR:
KRITERE PËR SHQYRTIM, JO VENDIME TË PËRGJITHSHME**

Vatican Insider intervistoi kardinalin Christoph Shönborn, moderator i rrethit Germanicus

Para se të hapej Sinodi kushtuar familjes, në rend të ditës ishte pyetja: “Çfarë problemesh e propozimesh do t'i dorëzojë Papës Françesku?”. Tashmë këto probleme e propozime njihen nga të gjithë. Pa dyshim që lajmi më i rëndësishëm i ditëve të fundit të Sinodit, ishte unanimiteti i Rrethit Germanicus, i vetmi nga të 13 Rrethet, ku flitej gjermanisht. Shumëkush do të kishte dëshiruar që aty të ishte e pranishme një telekamër, për t'i inkuadruar teologë si Walter Kasper, Christoph Shönborn e Gerhard Ludwig Müller gjatë diskutimit me njëri-tjetrin, nësa citonin këtë apo atë tekst të Shën Tomës si dhe interpretimin e tij. Në dokumentin e Rrethit gjerman lexohet “Aksioma 'çdo kontratë martesore ndërmjet të krishterëve është në vetvete Sakrament’” duhet rishikuar. Në shoqëritë e krishtera, që nuk janë më homogjene, ose në vendet me kultura e fe të ndryshme nuk mund të hamendësohet që njerëzit ta kuptojnë krishterisht martesën, madje as atë ndërmjet katolikëve. E, përse i përket mundësisë për t'i ripranuar të divorcuarit e rimartuar, etërit sinodalë të gjuhës gjermane pohuan se nuk ekzistojnë rrugëzgjdhje të përgjithshme e përgjithësuese, por duhet vijuar ecja në rrugën e shqyrtimit, shoshitjes, treguar nga nga Gjon Pali II, duke vlerësuar, mbi bazën e disa kriterëve objektive, situatat e bashkimeve sakramentore e të bashkimit të ri, por edhe duke i siguruar hapësirën e duhur “ndërgjegjes”, jetës intime, për të cilën mund të flitet me rrëfyesin ose me atin shpirtëror.

Shumëkush u çudit nga uniteti i kardinajve, posaçërisht i kardinajve teologë gjermanë, nga Kasper, tek Müller. Çfarë ndodhi?

Të gjitha nenet dhe modifikimet e tekstit përfundimtar të Sinodit, që propozuam, u votuan njëzëri. Element i rëndësishëm ishte ai i shfrytëzimit të kohës, që kishim në dispozicion. Fituam shumë nga metodologjia e re e punimeve sinodale: 40 orë diskutimesh, në 13 Rrethet e vogla, i krijuan të gjitha mundësitë për t'u thelluar në

rrahjen e problemeve. Patëm kohë t'i shqyrtojmë me fund disa pika. Për shembull, tekstin mbi fenë dhe mbi paktin martesor e, sipas meje, u bë e mundur të arrihej në një sintezë të bukur teologjike, sepse aty, ndërmjet kardinajve, ishin teologë të mirë. Edhe teksti për shoqërimin e të divorcuarve të rimartuar ishte vërtet fryt i një reflektimi të përbashkët. Si pikënisje morëm tekstin e enciklikës “Familiaris consortio” cituar edhe nga Katekizmi i Kishës Katolike, që ka qenë në bazë të të gjitha diskutimeve mbi temën, gjatë tridhjetë viteve të fundit. Në këtë tekst të Papa Shën Gjon Palit II shkruhet shprehimisht: “Barinjte e kanë për detyrë, për dashuri ndaj së vërtetës, t'i shqyrtojnë, t'i shohisin e t'i dallojnë situatat”.

Propozimi juaj, atëherë, është thellimi i studimit të enciklikës “Familiaris consortio”?

U shpreh dëshira e u bë edhe propozimi për thellimin dhe vijimin e “Familiaris consortio”, ngaqë edhe vetë Gjon Pali II pati thënë se është e nevojshme të arsyetohet, të shqyrtohet, të dallohet, por nuk e pati thënë atë, që vjen pas shqyrtimit. U përpoqëm të tregojmë disa kriterë për këtë shoshitje nga ana e barinjve. Kriterë shumë konkrete. Për shembull, të vlerësohet si sillen të divorcuarit e rimartuar me fëmijët e lindur nga bashkimi i parë e edhe me bashkëshortin e braktisur; çfarë ndikimi ka rruga që zgjodhën mbi tërësinë e familjeve e cila është dëshmia ose ndoshta shkandulli, që japin në gjirin e bashkësisë së krishterë. E pastaj folëm edhe

për kriterin, ndoshta më të thellë, atë të shoshitjes së ndërgjegjes së secilit. Gjithë kjo u realizua duke parë situatën objektive e me vëmendje të përqendruar pikërisht tek gjykimi mbi situatat konkrete. Në këtë mënyrë mund të nisë kthesa, mund të hyhet në udhën e pendesës – sepse shpesh duhet edhe një aspekt pendese – për të arritur, më në fund, tek fjala e Shën Palit drejtuar të gjithëve, e jo vetëm të divorcuarve të rimartuar: “Secili ta rrëmojë ndërgjegjen e vet, para se të afrohet tek sofa e Zotit”.

Në “Familiaris consortio” rruga e vetme për marrjen e Sakramenteve është të jetosh “si vëlla e motër”, domethënë t’i shmangësh marrëdhëniet seksuale në rastin e bashkimit të dytë. A duhet ta konsiderojmë këtë aspekt të tejkaluar në propozimin tuaj?

Në tekstin tonë nuk është cekur e as thënë. Nuk mendojmë se është rruga e vetme. “Familiaris consortio” flet për kërkesën e shoshitjes. Ndoshta theksi i ri, i vënë në dokumentin tonë, është “ndërgjegjja”, që i përket edhe traditës klasike. Në të dytin nga tre dokumentet, që hartoi Rrethi i gjuhës gjermane duke diskutuar tri pjesët e “Instrumentum laboris” të Sinodit, cituam tekstet e Shën Tomës, të cilat janë bërthama e kalimit nga “ratio” spekulative doktrinoze, tek “ratio” praktike, përmes ushtrimit të virtytit të maturisë: sa më shumë zbrit në hollësi, aq më shumë ndjehet nevoja e shoshitjes së diktuar nga arsyeja.

Domethënë se, ndonëse përballë gjendjes së parregullt të “bashkimit të dytë”, i cili nuk mund të jetë sakramentor, kjo në vetvete, nuk është gjendje mëkati?

Është interesant të vërehet sesi mësimi i Kishës nuk flet më në vija të përgjithshme për mëkat të rëndë në këto raste. Në fillim është mëkati i rëndë i thyerjes së kurorës e shpesh ky është rasti, nëse ekziston lidhja martesore sakramentore e vlefshme. Po nëse, me kalimin e kohës krijohet një situatë, që ka edhe kërkesa objektive, për shembull lidhur me fëmijët e lindur nga bashkimi i ri? A mund të thuhet se janë të paligjshëm, duke pasur nënën e babain? Natyrisht mbetet konflikti ndërmjet kushtit sakramentor – nëse martesa ishte e vlefshme – e bashkimit të ri. Por nuk mund të pohohet thjesht se e gjithë situata është nën mëkat të rëndë, sepse të nderosh realitetin e ri dhe gjendjet e reja objektive, është edhe kërkesë drejtësie. Prandaj duhet shoshitja, që të krijojë kushtet për t’i shikuar mirë

realitetet dhe njerëzit e ndryshëm.

Që në “Familiaris consortio” kujtohet rasti i bashkëshortit të braktisur...

Rasti klasik është ai i gruas me fëmijë, braktisur nga i shoqi. Ajo duhet të mbijetojë nëse gjen një burrë të gatshëm për ta pranuar me gjithë fëmijë: nuk mund të flitet thjesht për thyerje kurore për shkak të bashkimit të dytë. Kemi edhe një frymë bujarie e virtyti në këtë realitet, ndonëse nuk është sakramentor. E këtu është e nevojshme t’u besojmë fjalëve të Shën Tomës, sepse jetuam, në Sinod, një konflikt të vogël ndërmjet një agostiniani radikal e një tomisti klasik. Agostini, në “Civitas Dei” jep idenë se çdo akt i paganëve është ves e se në ta nuk ka virtyt. Po Shën Toma e hedh poshtë me forcë këtë qëndrim, e edhe Etërit e Kishës, si Shën Klementi i Aleksandrisë dhe Shën Massimo Rrëfyeti folën për virtytet e paganëve. Vetë Bibla e bën këtë me Jobin, që ishte pagan... Shën Toma shpjegon: “Edhe pse paganizmi është idhujtari, paganët mund të kryejnë vepra vërtet virtuoze”.

Mund të themi, atëherë, se udha e shoshitjes nga ana e rrëfyesit dhe e ipeshkvinjve ka parasysh ndryshimet ndërmjet historive personale. Është kështu?

Jezusi prekej thellë përballë vuajtjeve njerëzore, e lexojmë në Ungjijtë. E sot Jezusi përqafton, e në këtë përqaftim mëshire, njeriu ndjen se Zoti e do, e atëherë e pranon mëkatën e vet. Me katekizmat e vitit të kaluar, Papa Françesku na dha një mësim të mirë e të bukur, aq të bukur, sa s’mund t’i mbash lotët, sepse e ndjen gjithë afërsinë, e ndjen vështrimin e bariut, që nuk e shikon me sy të akullt realitetin, siç do ta shikonte një shkencëtar apo një ideolog: është me të vërtetë shkolla e bariut.

Kjo mënyrë e kapjes së problemit, sipas jush, u mbështet nga shumica në Sinod?

Këtë e tregon Dokumenti përfundimtar e mënyra si e priti asambleja. Më prekën thellë fjalët e kardinalit Fox Napier i cili, në një intervistë, tregoi sesi e ndjeu këtë Sinod. E ndjeu si udhë e vërtetë e bërë së bashku. Patëm kohë për të reflektuar, për t’u njohur, për të shkëmbyer këndvështrimet tona. Sinodi u bë përvojë jete, plot vëmendje për njëri-tjetrin. Ballafaqimet ishin më pak të ashpra. Vendin e tyre e zuri vëmendja, përpjekja për të dëgjuar jo vetëm fjalën, por edhe zemrën e tjetrit.

NUK ËSHTË E LEHTË TË KEMI BESIM NË DIKË!

Fjala e Imzot Angelo Massafra në “Dita e Rinisë”, mbajtur në Shkodër me 16 shkurt 2016.

Para së gjithash ju falënderoj që keni ardhur sot në numër kaq të madh. Është bukur kur kemi mundësinë të dalim prej vendeve tona të jetës së përditshme për të bërë përvojën e takimit. Dhe është bukur që ky takim të realizohet me persona që, sikurse ne, bashkëndajnë të njëjtat ideale, të njëjtat aspirata, të njëjtat shpresa.

Sot jemi këtu si persona që e njohin veten në të vetmen fe, në atë të Jezusit, të Ringjallurit të Mëshirshëm: së bashku bashkëndajmë dashurinë tonë për Të dhe, në Të e mbështesim besimin tonë. A e dini? Nuk është e lehtë të kemi besim në dikë. Sa herë besimi ynë është tradhtuar! Sa herë kemi bërë përvojën e hidhur të zhgënjimit! Është e lehtë, nganjëherë, që në marrëdhëniet afektive të miqësisë apo të dashurisë të mbetemi të zhgënjyer. Por për një gjë mund të jemi të sigurtë: Jezusi nuk zhgënjën kurrë! Ai i mban premtimet e veta. E, edhe për këtë jam i gatshëm të vë bast se të paktën një herë në jetën e secilit prej nesh është paraqitur mundësia për të përjetuar besnikërinë e Hyjit dhe dashurinë e tij të madhe.

E, nëse nuk është kështu, sot kemi mundësinë ta bëjmë këtë përvojë. Papa Françesku, në Mesazhin e dërguar ju të rinjve me rastin e Ditës Botërore të Rinisë, thotë: “Ndoshta dikush prej jush ka një peshë në zemrën e vet dhe mendon: Kam bërë këtë, kam bërë atë... Mos kini frikë! Ai ju pret! Ai është Atë: na pret gjithmonë! Sa bukur është të takojmë në sakramentin e Pajtimit përqaftimin e mëshirshëm të Atit, ta zbulojmë rrëfyestoren si vend të Mëshirës, të lejojmë të na prekë kjo dashuri e mëshirshme e Zotit që na fal gjithmonë!

Po ti, i dashur i ri, e dashur e re, a ke ndier ndonjëherë të ulet mbi ty ky vështrim dashurie të pafundme, që, përtej të gjitha mëkateve dhe kufizimeve të tua, vazhdon të të besojë dhe ta shikojë ekzistencën tënde me shpresë? A je i vetëdijshëm për vlerën që ke përpara Hyjit i cili për dashuri të ka dhënë gjithçka? Sikurse na mëson shën Pali, «Hyji e dëftoi dashurinë e vet kundrejt nesh kështu: ndërsa ne ende ishim mëkatarë, Krishti vdiq për ne» (Rom 5, 8).

Papa, në këtë citim të fundit të shën Palit, na flet për kryqin si për atë libër të hapur në të cilin

zbulohet mëshira, dashuria e madhe e Hyjit ndaj nesh. Sigurisht, gjatë Kreshmëve keni marrë pjesë në Udhën e Kryqit: a e keni pyetur veten se përse ekziston kjo praktikë fetare? Me siguri nuk bëhet fjalë për një vetëfshikullim, por për të mësuar diçka nga ajo Dashuri e kryqëzuar. Jezusi na mëson që të duam sikurse Ai do. Ja: sot jemi këtu për të bërë me siguri përvojën e kësaj dashurie, por edhe për të bërë edhe një hap të vogël drejt të bërit edhe ne vetë dashuri, sikurse Jezusi.

Të dashur të rinj, dashuria për të cilën jemi duke folur me siguri nuk është ajo që na paraqitet prej mediave dhe nuk mësohet në internet. Është një dashuri që kalon nëpërmjet marrëdhënieve të përditshme e që kërkon të jemi të vëmendshëm ndaj atyre që kemi përballë, për të kuptuar kërkesat, nevojat dhe aspiratat e tyre më të thella. Është një dashuri që nuk mendon vetëm që të kënaqet (në atë rast do të ishte egoizëm apo egocentrizëm), por t'u dalë përpara të tjerëve përtej kufizimeve të tyre dhe mjerimeve të tyre.

Dikush do të më thotë: atë, më parë thatë se është e lehtë të zhgënjehemi në marrëdhëniet! Po, është e vërtetë! Por mund të mbetem i zhgënjyer vetëm nëse vëmendja ime ndaj tjetrit që kam përballë është me interes; ndërsa nëse jam i lirë prej çdo interesi dhe veproj me të njëjtën bujari me të cilën Hyji vepron me mua, atëherë nuk do të kem pse të druham se mos mbetem i zhgënjyer. Madje, nëse në një marrëdhënie secili i jep maksimumin e vetvetes tjetrit, atëherë askush prej të dyja palëve nuk do të mbetet i zhgënjyer. Sigurisht, nganjëherë ndodh që të kemi përballë persona të paafte për t'u dhuruar, por në pjesën më të madhe të rasteve bëhet fjalë për persona të plagosur nga jeta që presin

vetëm një vështrim të dashur dhe plot dhembshuri për të dalë prej mbylljen së tyre dhe për t'iu hapur gëzimit të dhuratës së ndërsjellë.

A më pak e as më shumë nga sa ndodh në marrëdhënien tonë me Hyjin: sa herë e kemi zhgënjyer atë me mëkatet tona dhe me mbylljet tona... megjithatë, ai është gjithmonë aty, i gatshëm të na shtrijë dorën dhe të na çojë përsëri. Edhe këtu do të doja të citoja Papën në fjalimin e tij drejtuar të rinjve të Meksikës. Ai thotë: “Kur gjithçka duket e rëndë, kur duket se bota po na shembet përsipër, përqafoni kryqin e tij, përqafoni Atë dhe, ju lutem, mos u shkëputni kurrë prej dorës së tij, edhe nëse ju çon përpara duke ju marrë zvarrë; dhe nëse një herë bini, lejoni që Ai t'ju ngrejë përsëri. [...]. E kush është i vetmi që mund të të kapë për dore që ti të mos mbetesh i rrëzuar? Jezu Krishti, vetëm Ai. Jezu Krishti që, nganjëherë, të dërgon një vëlla që të të flasë e të të ndihmojë. Mos e fshih dorën kur je i rrëzuar. Mos i thuaj: Mos më shiko se jam i baltosur apo e baltosur. Mos më shiko, se tashmë nuk ka më zgjidhje. Vetëm lejo që të të kapë për dore, dhe kape atë dorë, e bukuria që ke brenda, e pistë, e baltosur, e konsideruar si e humbur, do të fillojë, nëpërmjet shpresës, të japë frytin e vet. Por gjithmonë me dorën të shtrenguar me atë të Jezu Krishtit. Kjo është rruga. Mos harro: “Në artin e ngjitjes, suksesi nuk do të thotë të mos rrëzohesh, por të mos mbetesh i rrëzuar”. Mos ia lejoni vetes të rrini të rrëzuar! Kurrë! Dakord? E nëse shihni një mik apo një mike që ka pasur një rrëshqitje në jetë dhe është rrëzuar, shko e jepi dorën tënde; por jepja me dinjitet: vendosu pranë tij, pranë saj, dëgjo... Mos thuaj: po të jam recetën! Jo, si mik, me qetësi, jep forcë me fjalët e tua, me dëgjimin tënd: ai ilaç që është duke u harruar: “terapia e dëgjimit”.

Lëre të flasë, lër që të të tregojë, e atëherë, pak nga pak, do të të zgjasë dorën, dhe ti do ta ndihmosh në emër të Jezu Krishtit. Por nëse shkon menjëherë, e fillon t'i bësh predikim, e pak nga pak, në fund, të shkretin, e lë më keq se sa ishte më parë... A është e qartë? Mos u lodhni kurrë prej dorës së Jezu Krishtit, mos u largoni kurrë prej Tij. E nëse largoheni, ringrihuni dhe ecni përpara: Ai e kupton se çfarë janë këto gjëra. Sepse së bashku me Jezu Krishtin është e mundur të jetojmë plotësisht, së bashku me Të është e mundur të besojmë se ia vlen të jetojmë; se ia vlen të japim më të mirën e vetvetes, të jemi tharm, kripë dhe dritë mes miqve, në lagje, në bashkësi, në familje”.

Ja, më duket e rëndësishme t'ju përsëris këto fjalë të Papës, sot, dita dioqezane e rinisë. Të gjithë kemi kaluar Portën e Shenjtë të Mëshirës...dhe ndërsa përshkojshim Portën, kemi menduar se çfarë dashurie të madhe Hyji është duke derdhur mbi secilin prej nesh dhe se si do të mund t'i përgjigjemi kësaj dashurie duke e pranuar dorën që Ai na shtrin e duke afruar sakramentit të Pajtimit. Por edhe se si do të mund t'i përgjigjëni ju, të dashur të rinj, kësaj dashurie me gjeste faljeje e mëshire ndaj shumë personave që njihni apo shumë nevojtarëve që do të mund të takoni në rrugëtimin tuaj.

Të dashur, kemi degjuar disa dëshmi dhe disa pikat të mesazhit të Papa Françeskut për Ditën Botërore e Lutjes. Kemi degjuar thirrjen e fortë që ju bëri Papa Françesku dhe sot e bej edhe une, si arqipeshkëv e kësaj Dioqeze: “Dashuroheni me Krishtin Zot, të Ngjallur!

Nëse Jezusi thërret dikënd prej jush për të qenë meshtar, frat, rregulltar e rregulltare, mos kini frikë pë t'iu përgjigjur “PO”...është bukur të jesh meshtar, misionar, misionare...të kushtosh krejt jetën Krishtit dhe vëllezërve. Kisha, Dioqeza jonë dhe Shqipëria kanë nevojë për meshtarë”.

Në fund, shpresoj me të vërtetë që secili prej nesh ta plotësojë këtë ditë me një njet serioz pranimi të mëshirës së Hyjit dhe angazhimi mëshire ndaj të afërmit.

Ju uroj me të vërtetë që të keni shpatulla të forta për ta përballuar përqafimin e fortë të Jezusit të Mëshirshëm dhe krahë të fortë për t'iu dhuruar përqafimin tuaj të mëshirshëm atyre që do të takoni në jetën tuaj.

Qoftë lëvdur Jezu Krishti!
Imzot Angelo Massafra

Dom Artur JAKU
Shkodër

ÇDO GUR DËSHMON SHENJA BESNIKËRIE

Fjala përmbyllëse në muajin e majit, kushtuar "Zojës së Bekuar", me 31 maj 2016.

Figura amnore është e lidhur që në fillësë me Shkodrën, qytet që si simbolikë krijimi ka pikërisht sakrificën e një gruaje, mbi trupin e saj janë ndërtuar muret e një qyteti që rron duke mos e harruar një lidhje shpirtërore që është më e lashtë se vet qyteti. Nga koha e legjendës, rrëzë atyre mureve është historia e lidhjes së bijave me nënën, është historia që pavarësisht trysnisë për tu ndarë, kohërat e vështirësitë i kanë bashkuar më shumë.

Është shumë interesante, nëqoftëse ndalemi e të reflektojmë për këtë lidhje amnore nder shekulllore të Shkodrës. Përshpirtia e Shkodrës, (këtu dua të them jo vetëm e qytetit por edhe e rrethinave) për Zojën e Bekuar, është deri diku e pavetëdijshme, është mbi njohurinë tonë, dhe kjo vërehet gjatë muajit Maj kryesisht ku me qindra besimtarë praktikantë e jo praktikantë vijnë për ta vizituar e nderuar Zojën.

Pyetja është: çfarë e mban këtë raport të ngushtë midis Shkodrës dhe Nënës? Çfarë e forcon këtë raport që vitet nuk e zbehin, apo pushtetet nuk e varrosin? Përgjigja është Sakrifika, dashuria që çon në sakrificë. Zoja përtej dhunimit shekullor, përtej largimit Ajo nuk e ka braktisë qytetin, por gjithashtu edhe bijtë e saj e kanë dëshmuar me jetë.

Ndoshta në vetvete dashuria për të qenë e vërtetë do prova, *Zoja e Shkodra* kanë provuar se dinë të sakrifikojnë për njëra- tjetrën. Bijtë e saj janë sprovuar në dhimbje, për të mohur këtë lidhje por asgjë nuk mundi ti bëjë ta mohojë nënën si figurë dhe si ekzistencë. *Zoja e Bekuar* ka përjetuar me dyfish dhimbje, e dyfish hire... Prandaj edhe kjo shenjtërore sot është kaq e frekuentuar... Sepse cdo gur dëshmon shenja besnikërie për të qëndruar së bashku. Të dashur besimtarë, në leximin e parë na paraqitet një histori, marrë nga Sofonia profet ndërkohë që na tregohet historia, dëgjojmë fjalët: Jerusalem "Mos kini frikë". Fjalë të cilat na kthejnë në përshëndetjen e Marisë, prej ku do te zinte fill historia e shëlbimit. Mos ki frikë Mari, me marr përsipër misionin e mistershëm që kalon nëpër kryq por që mbyllet me fitoren e ringjalljes. Bashkë me fjalët mos ki frikë, është prania- Unë jam me ty, jam me ty deri në fund...

"Detyra" që të jep Zoti, përveç përgjegjësisë, si proces, është një "përzgjedhje" që Zoti bën me ty. E kjo është lumturia, është e vështirë të mbash në

kraharor "Birin e Zotit" të përballosh me të një jetë, por kjo e bën të lume Marinë. "Të gjithë do të më quajnë të Lumturë". Historia përsëritet edhe me martirët tanë, e dua të sjelli rastin e Marie Tucit. Ajo u torturua, u çnjerëzua, por sot falë kësaj jetë lartësohet para Zotit si e lumë, një vajzë e re, e bukur që të kujton Zojën, merr përsipër një mision të pathyeshëm ti ngajë Marisë deri në fund.

***Zoti nan, ka pat' mëshirë
më ka dërgu, të vdes e lirë
më sill ndresat, po të pres
po vdes nanë, sot po vdes***

Kjo ishte përshëndetja e Marisë, që e bëri përpara vdekjes, ndërsa bëhej fli për qëllimet e krenarëve, ata të cilët kishin shembur tempujt për të vet lartësuar veten. I ri solla këto histori që lidhen me figurën e Rozafatit në themelim, Zojës së Shkodrës, Marie Tucit... Për t'ju thënë se: historia e Shkodrës është e mbështjellë më figura amnore, që na dëshmojnë se ajo që triumfon kalon përmes tramvajesh, por gjithë breznitë e thërrasin të lumë.

Don Lush GJERGJ
Prishtinë

**DON GIACOME ALBERIONE - APOSTULL I SHTYPIT KATOLIK
(1884 – 1971)**

“Prandaj, shkoni e bëjini nxënës të mi të gjithë popujt! Pagëzoni në Emër të Atit e të Birit e të Shpirtit Shenjt! Mësojini të zbatojnë gjithçka ju kam urdhëruar”.

(Mt 28, 19-20)

“Shtypi i mirë askurrë nuk mund ta humbë motivin e mbinatyrshtëm. Ndal, mos shkruaj, mos lexo! Edhe pse ka botime nga pesë mijë, pesëdhjetë mijë, apo edhe miliona kopje, nëse nuk na drejtojnë kah e vërteta e amshuar, nuk shërbejnë asgjë, janë vetëm mashtrim. Njerëzit kanë nevojë për mbinatyroren, për Zotin... Me botime të mira duhet të jemi në shërbim të të gjithëve, duhet t'i duam të gjithë, njerëz të arsimuar ose më pak të arsimuar, katolikë, komunistë, paganë, myslimanë, të gjithë; apostolati ynë i shtypit katolik është në shërbim të të gjithëve.”

Don Giacomo Alberione

Njerëzit e Hyjit janë njëkohësisht edhe njerëz që i përkasin popullit, sepse duke jetuar dhe dashur Hyjin në të afërmit, janë të “shtyrë” kah krijimtaria, besnikëria, shërbimi, dhurimi. Dhe pikërisht këta njerëz janë po ashtu edhe profetë të Hyjit dhe lajmëtarët e kohës së re, sepse parashikojnë kohën, vlerat dhe mënyrën e jetës.

Një profet i tillë i Zotit për kohën tonë, në veçanti i shtypit, ishte edhe don Giacomo Alberione. Ai u lind më 4 prill 1884 në San Lorenzo di Fossano, nga prindërit katolikë Michele dhe Tereze Olocco. Pas gëzimit të lindjes së fëmijët, menjëherë u paraqit edhe brengosja, frika, sepse Giacomo ishte tejet i vogël, i dobët, i sëmurë, në rrezik jete. Sëmundja do ta përcjellë gjatë tërë jetës si vuajtje dhe dashuri konstante, si mundësi dhurimi ndaj Hyjit dhe të afërmit. Pagëzimin e pranoi në kishën famullitare gati se menjëherë pas lindjes së tij, diku 24 orë më vonë.

Edhe pse ishte shëndetlig dhe i rrezikuar, qysh në fëmijëri u tregua i gjallë dhe inteligjent. Tregoi interesim për të gjithë, përcjellte me vëmendje bisedat e tjerëve, të mendonte dhe tërhiqej në vetmi, shkruante dhe lexonte, më së shumti lutej. Deshi përshtypshërinë, Kishën, shërbesën e ministrimit. Shumë kush, në Giacomon qysh atëherë shihte meshtarin e ardhshëm.

Nëna e tij Tereza, njëherë i tha: *“nëse dëshiron të bëhesh meshtar, duhesh të jesh i mirë, plotë virtyte, duhesh të lutesh, të mësosh, të punosh, të jesh më i mirë dhe dëgjueshëm se vëllezërit tu.”*

Këto fjalë, janë shtypur në zemër dhe mendje të Giacomo-s. Shpeshherë mendoj mbi kuptimin e tyre dhe i thoshte vetvetes: *“po, unë dëshiroj të jem meshtar, të jem i mirë, të mësoj të bëjë aq shumë gjëra, mirëpo nuk di se si”.*

“Do të bëhem meshtar”

Ende sa vijonte shkollën fillore, me një rast mësuësja i pyeti nxënësit se çka do dëshironin të bëheshin kur të rriten. Giacomo ishte shumë i bindur, i sigurt, i vendosur dhe para të gjithëve, i vetmi tha: *“Unë do të bëhem meshtar!”.*

Me kohë, kjo dëshirë rritej dhe forcohej në të. Hyri në seminar, në Bra. Edhe këtu kishte mjaft vështirësi: vetmia, dëshira e madhe për shtëpinë amtare, për prindër, për të gjithë, disiplina e rreptë, shëndeti i dobët. Është dashur të përballohet me këto dhe vështirësi të shumta tjera, t'ia tregonte vetvetes dhe të tjerëve se dinte të vuante, të qëndronte, se ishte në gjendje të shkonte gjithmonë përpara.

Duke kujtuar këtë periudhë jetësore ai, thotë: *“isha i ri, dhe si shumë të rinj tjerë, ëndërroja sy mbyllur se dëshiroja dhe më duhet të bëjë diçka madhore, të pashlyer në histori, ndonjë vepër të madhe e cila do të më garantonte emër, të njohur në mbarë botën”.*

Këso mendimesh do mund të ishte edhe ikje rinore ose projektim në ardhmëri. Mirëpo ëndrra e Giacomo-s nuk ishte ikje, iluzion, por fillim i realitetit, i përkushtimit dhe dhurimit për shërbim dhe dashuri.

Në emër të Krishtit

Kur kishte vetëm 15 vite, me 31 dhjetor 1900, në përfundim të një shekulli dhe fillim të shekulli të ri, Giacomo në lutje, në meditim dhe adhurim para të Shenjtërueshmit Sakrament, përjetoj një porosi, vizion, thirrje të qartë dhe të vendosur, sfidë jetësore dhe përcaktim. Dëshironte të jetë i madh sikur Jezu Krishti në dashuri, në përvujtëri, në shërbim të tjerëve. Pas disa viteve, ai dëshmon: *“kam ndie se jam i ftuar t'i shërbej Kishës, njerëzve të shekullit të ri dhe duhet të punoj për ta përmes shtypit katolik”*.

Edhe njëherë, vështirësitë ishin të llojllojshme. Vërtet gjithçka ishte kundër Ciacomos, në rend të parë shëndeti i lig, atëherë bota e veprimtarisë botuese, e cili asokohe ishte kryesisht antiklerikale dhe antifetare, kundër Kishës katolike. Ende besohej shumë më tepër në fjalën e shprehur, në predikime, se në fjalën e shkruar, ose në mjetet pamoro-dëgjimore si radio, dhe filmit, më vonë televizioni.

Në moshën 23 vjeçare të jetës së tij, me 29 qershor 1907, qe shuguruar për meshtar në katedralen e Albas. Zemra e don Giacomo-s të ri

ishte plotë gëzim, gati sa nuk „pëlciste“ me dëshirë të madhe që t'iu dhurohej pa përjashtim, tërësisht dhe të gjithëve, si Zemra e Jezusit, nga e cila rrodhi gjaku, gjersa ishte dhe mbeti e hapur për të gjithë.

Don Giacomo Alberione jeton meshtarinë e tij si një dhuratë dhe dërgim të madh. Lutet, mediton, mendon, kremton sakramentet me plotë entuziazëm, me shumë gëzim dhe fe, me lumturi dhe dashuri. Me popull është shumë i afërt, i butë, i kujdesshëm, vazhdimisht i durueshëm. Mësonte me fjalë, por mbi të gjitha me dëshmi dhe me jetë.

Frytin e shërbimit pesëvjeçar meshtarak e botoi në vëllimin *Shënime nga teologjia pastorale*, 1912.

Shtypi Katolik si apostollat

Don Giacomo Alberione, dëshironte t'i kyçte shumë të rinj në apostolatin e veprimtarisë së shtypit katolik, si mjet ungjillëzimi, shpallja e dashurisë së krishterë dhe veprës së shëlbimit.

“Do dëshiroja t'i kam rreth vetes shumë të rinj, sikur don Bosco, si apostuj. Jo për t'i mësuar dhe edukuar unë, por ti kam në redaksi si dhe në shpërndarjen e librave dhe revistave me qëllim të krishterimit të shoqërisë.”

Në vitin 1913 Don Giacomo Alberione tubon rreth veti shumë bashkëpunorë dhe me 20 gusht 1914 në Alba themelon “Shkollën Tipografike”, për të punuar sa më shumë për lavd të Hyjit dhe shpëtim të shpirtit.

“Koha është dhuratë e madhe hyjnore, sikur

kuti e artë të cilën njeriu e mbushë plot me perla, e këto janë veprat e mira...Koha mund të kalohet kot dhe pa bërë asgjë, duke bërë vepra të padobishme, duke bërë gjëra të pakujdesshme... Kurse koha mund të shpëtohet vetëm duke bërë vepra të mira, duke kryer detyrat tua, duke bërë diçka të vlefshme” kështu dëshmonte don Giacomo Alberione.

Jezusi më tha: mos ke frikë

Përpos “luftës me kohën”, don Giacomo është dashur të ballafaqohet edhe me shumë vështirësi tjera, në rend të parë me sëmundje. Ishte sëmurë nga tuberkulozi që atëherë ishte sëmundje e pashërueshme. Mjekët i patën prognozuar më së shumti edhe një vit e gjysmë jetë. Mirëpo, ai aspak nuk qe brengosur për shëndetin e tij, porse në mendje e zemër kishte shumë plane, ide, ideale se si t’iu ndihmohet dhe si t’i afronte njerëzit kah Zoti, të

krishtërizonte të tjerët, gjithë botën.

Nuk dinte ende saktësisht si, kur, ku, mirëpo një gjë ishte e sigurt, kishte përjetuar një takim të veçantë misterioz dhe mistik me Zotin. Një herë këtë përvojë hyjnore ia besoi një mikut të vet meshtar: “Jezusi më tha: *Mos ke frikë! Unë jam me ju! Unë do t’ju mësojë. Keni dhembje për mëkate!*”. Pas kësaj meshatari e qetësoi: “*Qetësohu! Ëndërr apo ndonjë vegim, ajo që të është thënë ty ka qenë gjë e shenjtë. Bëjë programin praktik të jetës dhe dritës për vete dhe të rinjtë tuaj.*”

Nga ky takim don Alberione edhe më shumë iu dha Zotit nëpërmjet uratës, apostollatit, në jetën dhe punën e përshtirshme. Ishte kjo për të ringjallja shpirtërore, fetare, morale për angazhim të tërësishëm dhe dhurim të plotë përmes meshtarisë.

Duke medituar dhe lutur thoshte: “*Fjala e Zotit,*

Bibla, për shumë njerëz gati as që egziston, sepse nuk e njohin, prandaj as nuk mund ta pranojnë, kurse edhe më pak ta jetojnë. Duhet ta mundësojmë që të arrijë në duar e zemër të çdokujt...”

Themelimet e bashkësive rregulltare

Kështu lindi ideja dhe nevoja për themelimin e një bashkësie rregulltare me qëllim të ungjillëzimit dhe krishtërizimit të botës përmes shtypit të mirë katolik. Don Giacomo Alberione në vitin 1914 themeloi “*Società San Paolo*”, kurse në vitin 1915 “*Pia Società Figlie di San Paolo*”. Të jetë në shërbim të Hyjit dhe Kishës përmes shtypit të mirë, ishte ky qëllimi dhe sznimi i apostollatit, gjë kjo që më vonë është dëshmuar si vepër e Provanisë hyjnore. Në vitin 1917 themeloi grupin e dytë të shënkullarëve “*L’Unione Cooperatori Paolini*”.

Puna nuk ishte vetëm e natyrës teknike dhe administrative, por mbi të gjitha shpirtërore dhe përcjellja e porosisë ungjillore, mbinatyrore.

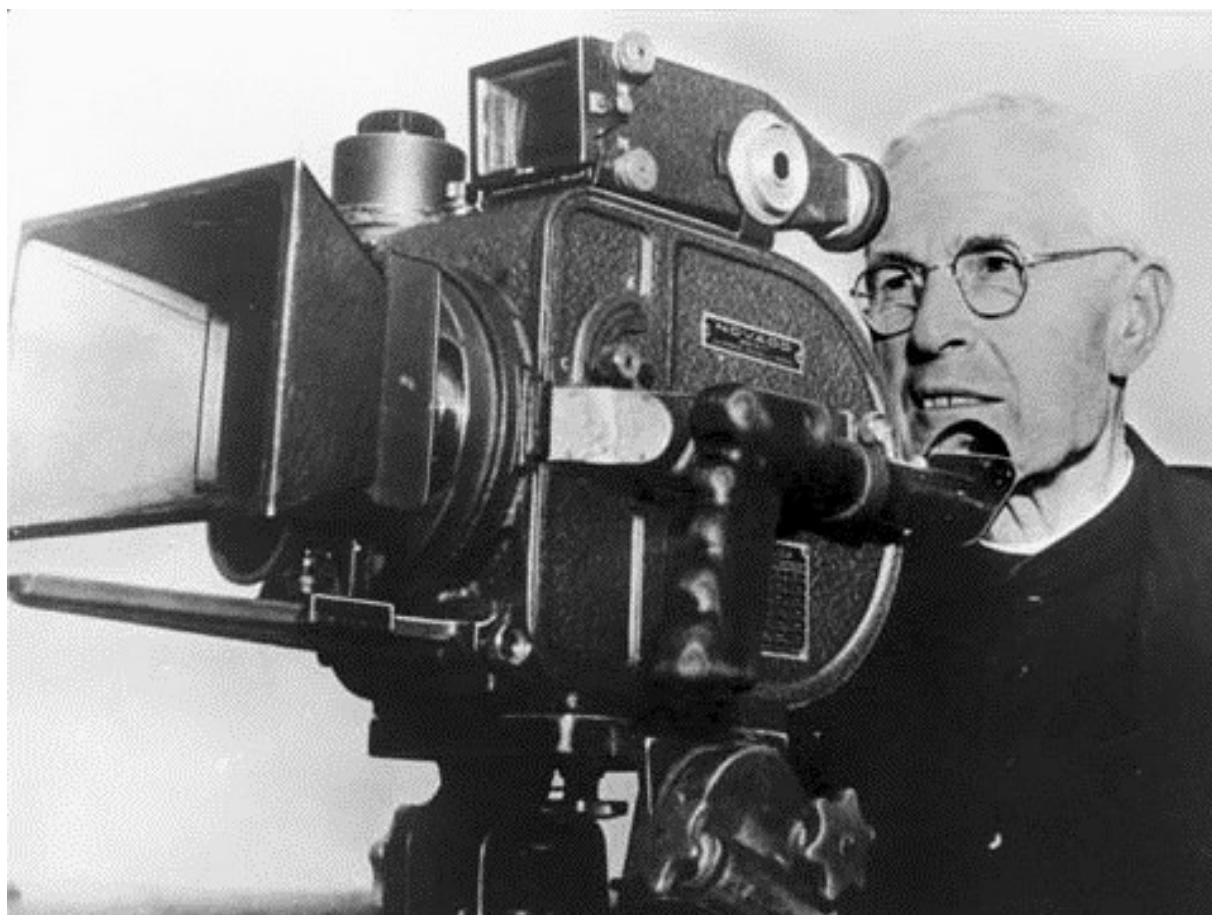
Për mbështetjen shpirtërore dhe morale të veprimtarisë botuese në vitin 1924 themeloi kongregatën rregulltare të femrave “*Pie Discepole del Divin Maestro*”, “*e cila do t’i kushtohet në heshtje dhe përqendrim adhurimit dhe nderimit të Mësuesit Hyjnor të pranishëm në të Shenjtërueshmin Sakrament të Elterit, si flije për mëkatet e të këqijat që i shkaktonte shtypi i dëmshëm.*”

Dhe nuk mbaron as këtu kjo histori e mrekullueshme. Në vitin 1938 don Giacomo themelon edhe një kongregatë rregulltareje të motrave “*Suore di Gesù Buon Pastore*”, për apostollat nëpër famulli, fshatra dhe periferi të qyteteve të mëdha.

Në vitin 1959 themeloi Istituto della Suore “*Regina degli Apostoli*” për t’iu ndihmuar rinisë në përzgjedhjen e thirrjes. Në vitin 1960 Kisha i miratoi tre institute të bashkangjitura shoqërisë “*Società San Paolo*”, të cilat i kishte themeluar don Alberionit: *Gesù Sacerdote* (dega meshatarake), *Maria SS. Anunziata* (për femra), *San Gabriele Arcangelo* (për meshkuj). Këtyre iu bashkangjit edhe *Sacra Famiglia* (për familje).

Mirëpo, për don Giacomo Alberione veprimtaria kryesore mbeti apostollati i botimit, kinematografisë, radios, televizionit, multimediat, që do të thotë gjithë ajo që do mund të ishte në ndihmë për përhapjen e Ungjillit, vlerave të krishtera me misionin e posaçëm të shoqërive *Società San Paolo* dhe *Figlie di San Paolo*.

Paulinët dhe Paulinet u përhapën nëpër tërë botën në mënyra të ndryshme të veprimtarisë së

komunikimit, mirëpo gjithnjë në shërbim të Zotit, Kishës, njeriut, familjes, shoqërisë, kulturës dhe qytetërimit të krishterë.

Don Giacomo Alberione themeloi edhe këto revista në vijim: *Vita pastorale* (për kler), *La Domenica* (për liturgji), *Il giornalino dei ragazzi* (për fëmijë), *Via, Vita e Verità* (për katehezë) dhe të përjavshmen më të madhe katolike të Italisë *Famiglia cristiana*.

“Shtypi i mirë nuk duhet të jetë privilegj vetëm për njerëz të pasur, të cilët mund ta blejnë atë. Shtypi i mirë është për të gjithë, në shërbim të Shpalljes, që t’ia bëjë të afërt dhe aktuale të gjithëve porosinë ungjillore... Ne duhet sikur Shën Pali, të jemi në shërbim të gjithëve, duhet t’i duam të gjithë... Ne jemi mjet, lapsi i Zotit, zëri i Zotit. Hapësirat tona të punës duhet të përjetohen sikur Kisha, makinat tona sikur vend i predikimeve, bankat tona sikur katedrat e mësim të krishterë”, thoshte don Giacomo Alberione.

Roli i shtypit katolik

Me këtë vizion jashtëzakonisht të madh don Alberione ka paraprirë kohën e revolucionit të madh në rrafshin e informimit dhe përhapjen e

mjeteve të komunikimit me një përparim tejte të madh.

Veprimtaritë e Paulinëve tashmë ishin bërë realitet i madh dhe i vërtetë për Kishën. Don Giacomo Alberione ishte i ftuar në Koncilin e Dytë të Vatikanit si ekspert për mjetet të komunikimit, kështu që e ka dhënë kontributin e tij edhe në emër të gjithë Kishës katolike. Ky Koncil ka shpallur edhe dekretin *“Inter mirifica”* (1963) mbi mjetet e komunikimit shoqëror, ku mes të tjerash thuhet: *“Në mesin e këtyre shpikjeve, vende të posaçëm zënë mjetet të cilat janë në gjendje që përmes natyrës së tyre të përfshijnë (prekin) jo vetëm individ të caktuar por edhe vet shumë po edhe të gjithë shoqërinë njerëzore si dhe në ta të ndikoj, siç janë shtypi, filmi, radio, televizioni e të ngjajshme, kështuqë me të drejt këto edhe mund të quhen mjetet e komunikimit shoqërorë”* ■

“Kisha Nënë i njej këto mjete pamoro – dëgjimore dhe nëse përdorën për të mirë, njerëzimit i ofrojnë një ndihmë efikase, sepse i kontribuojnë shumë për ngritjen dhe pasurimin shpirtëror, si dhe përhapjen dhe përforcimin e Mbretërisë hyjnore” (Dekreti Inter Mirifica -IM 2; krhs. GS 61).

Kjo fuqi e tretë botërore, siç i quajnë disa mjete të informimit, pas politikës dhe ekonomisë, duhet të jenë të shfrytëzuara edhe në apostolat katolik për informim dhe formim të ndërgjegjes korrekte si dhe për propozimin e Jezu Krishtit në një mënyrë sa më të afërt hapësirës dhe kohës sonë.

“Të gjithë bijtë e Kishës le të përpqen pa hezitim dhe me përkushtimin më të madh që mjetet e informimit shoqëror, sipas kërkesave të kohës dhe kushteve frytshëmrisht të përdoren për trajta të ndryshme të apostolatit, duke parandaluar veprimet e dëmshme, në veçanti në ato pjesë ku përparimi moral dhe fetar ka nevojë për një prani më të ngutshme dhe më aktive” (IM 13).

Don Giacomo Alberione duke komentuar rëndësinë e këtij dokumenti për jetën e Kishës kishte shkruar kështu: *“Apostolati i mjeteve të informimit, apostolati ynë, ishte i miratuar, lavdëruar dhe paraqitur si detyrë e Kishës së përgjithshme. Lavdi Shpirtit Shenjt i cili e udhëhoqi Koncilin ekumenik deri tek ky përfundim i fatlumtur.”*

Don Giacomo Alberione vuajti shumë në jetë, për shkak të sëmundjes, punës së vështirë, moskuptimeve, po edhe atyre për shkaqe kishtarë, sidomos për padrejtësi në botë, për ndarje dhe përçarje, urrejtje, luftëra.

Mirëpo ishte deri në fund besnik dhe i qëndrueshëm. I thoshte vetvetes dhe bashkëvëllezërve të tij: *„Ky është kryqi im dhe më duhet ta barti deri në fund me durim dhe me dashuri.”*

Shkaku i pleqërisë dhe sëmundjes, ishte i detyruar të hiqte dorë prej shumë planesh për botim, prej shumë punëve dhe aktivitete që ishin në vazhdimësi, pastaj prej shumë iniciativa. Si në hoka dhe në shaka, por njëkohësisht me fe të thellë dëshmoi: *„Tani më nuk mund të bëjë asgjë, mund vetëm të vuaj dhe të lutem. E së fundi kjo edhe është puna më e madhe të cilën duhet bërë duke qëndruar në gjunjë... Dëshiroj t'i shoh edhe një herë të gjithë nxënësit, kandidatët, vëllezërit, në veçanti meshtarët. Unë kam bërë vetëm një pjesë të punës të cilën e dëshironte Zoti. Pjesën tjetër do e bëni gjithë ju së bashku...”*

Vdiq më 26 nëntor 1971, apo, siç fliste e thoshte shpesh, *„shkoj në Shtëpinë e Atit”*.

Don Giacomo Alberione ishte i madh në intuitat dhe vizionet e frymëzuara të tij në fushën e shtypit katolik, mjetet e informimit, në veprimtari dhe realizimin e porosisë së krishtere. Ishte edhe më i madh në besnikëri ndaj Zotit, Kishës, njeriut të

kohës sonë, të cilit i shërbeu me aq dashuri. Ishte dhe është apostull i shekullit njëzet, posaçërisht në përhapjen e Lajmit të Gëzuar përmes mjeteve të informimit, përmes Bijve dhe Bijave të tija, Paulinëve, të cilët vazhdojnë në drejtimin e njëjtë të Mësuesit të tyre të madh.

“Jam përgjegjës para Zotit dhe njerëzve për dërgimin të cilën ma besoi Zoti. Po të gjendej ndonjë person më të padenjë dhe të paaftë se mua, do ta zgjidhte atë për këtë dërgim...Të poshtonte botën...Të ofrohet shtypi i cili është ungjillëzimi i vërtetë i popujve. Gëzohem kur bijtë e mi më tejkalojnë... Përvujtëria ia përgatitë vendin fesë, shpresës dhe dashurisë” thot don Giacomo Alberione.

Njerëzit e Zotit shohin gjithnjë më larg dhe më thellë dhe shi për këtë janë profetik. Don Giacomo Alberione ishte vazhdimisht i tillë, gjithmonë besnik në dashuri, në punë, në shërbim dhe në vuajtje.

Atë e shpalli të Lum Papa Gjon Pali II më 27 prill 2003, ku ndër të tjera theksoi: *„I Lumi Giacomo Alberione kishte pasur intuitë për nevojën e njohjes së Jezu Krishtit nëpërmjet mjeteve pamorodëgjimore, Udhës, së Vërtetës dhe Jetës, për njerëzit e kohës sonë, dhe si thoshte me shumë kënaqësi, ishte frymëzuar nga apostulli Pali, të cilin e përcaktonte si „teolog dhe arkitekt të Kishës“... Për përdorimin e këtyre mjeteve duhet të jetë një grup i shenjtërve, thoshte ky Apostull i kohëve të reja”*.

Don Nosh GJOLAJ

Podgoricë

KULTIVIMI I SINQERITETIT

(Pjesa e dytë)

Si të zgjidhen vështirësitë apo pengesat e rënda?

Padyshim është shumë lehtë të flitet për çështjet personale apo për sferën intime të njeriut. Po ashtu është lehtë të flitet edhe për gjërat e përditshme apo siç themi politiken ditore, si bie fjala: Çka ta merr mendja a mundemi këtë raft ta rrokullisim?” ose “A të pëlqen veshmbathja ime, që sot e kam blerë?”

Kjo nuk do të thonë bisedë apo dialog, sepse sjelljet e tillë janë vetëm humbje kohe apo diçka që i takon botës së fëmijës, por biseda apo dialogu është diçka tjetër, të cilat e kane vlerën dhe peshën e paçmueshëm për kopshtin martesor. Për çështjen e dialogut apo të bisedës çifti duhet ta mendojnë mirë edhe pse na duket në pamjen e parë diçka e thjeshtë dhe e parëndësishme. Na duket nganjëherë e habitshme se si shumica e familjeve posaçërisht flasin për shumë gjëra të nevojshme apo më pak të nevojshme, ndërsa u vjen turp të flitet për emocione, për ndjenjat, për pasionin apo impulsin qoftë edhe ai seksual. Pse është vështirë të jemi të sinqertë në këtë sferë të jetës? Pse është vështirë të flitet për vështirësitë apo pengesat e jetës edhe në botën seksuale me të cilat ballafaqohemi. Në qoftë se flasim për vështirësitë qoftë për vendin e punës me të cilat edhe ballafaqohemi ore e çast, pastaj diskutojmë mjaft se si t'i ushqejmë e t'i edukojmë apo ti shkollojmë fëmijët, apo si e ku t'ia blejmë lodra për t'i argëtuar, ndërsa për sferën apo lëmin seksuale e shtypim me dije apo pavetëdije në sferat e paprekshme, të padiskutueshme, mos të themi i bëjmë tabu që herët apo vonë do të shpërthejnë në këtë apo në tjetrën mënyrë, qoftë në sjellje panik, histerike, një padurim që mund të reflektohet edhe në krizat e tjera të jetës, siç është mosbesimi, xhelozia, zilia, tradhtia, të gjitha këto i kundërshtojnë virtyeteve të sinqeritetit.

Ndoshta kemi frik se do të koritemi përpara partnerit, do të dalim qesharak, ose mendojmë për veten se jemi “karakter i fortë”, i aftë edhe në lëmin seksuale prandaj frikësohemi që mos të dalin në shesh dobësitë e paaftësitë e kësaj sfere, se si do të na kuptojnë tjetri - në këtë rast partneri. Ndoshta mendojmë se është problem individual apo personal, që nuk ka të bëjë me tjetrin, pse ta ngarkoj me hallet e mia edhe tjetrin qoftë nga sfera

emocionale, të brendisë apo seksuale. Ndoshta frikësohemi mos dalim si njerëz sentimental larg realitetit të jetës së përditshme. Ndoshta nuk e njohim terminologjinë apo nocionet e përshtatshme për t'i shpreh ose nuk gjejmë kohën e vendin e përshtatshme për t'ia treguar tjetrit - partnerit.

Ndoshta arsyet janë krejtësisht reale ashtu siç janë, por biseda apo dialogu për tematiken e jetës personale, edhe sa i përket qëllimit jo vetëm të jetës por edhe dashurisë afatgjate është po ashtu e rëndësishme të bisedohet e të diskutohet pa dorëza, pa trupë apo pa ngarkesa me një sinqeritet që duhet të jetë i natyrshëm, spontan edhe çka i përket fushës apo sferës seksuale dhe çfarë do lloji që ndërliiden me këtë sferë jete, kjo duhet të bëhet e natyrshme siç bisedojmë edhe për bukën e përditshme.

Po qe se çifti dëshiron të zhvillohet, të fisnikërohet e të rritet në dashuri, atëherë duhet të ndërtohen urat e dialogut apo të bisedës, por kuptohet të sinqerta qëllimi është për të biseduar së bashku, ashtu jo vetëm se do t'ia lehtësojmë atë barrë apo kryq që e bartim me veten por njëherë krijojmë besnikërinë ndaj tjetrit në të cilën besojmë. Kjo krijon po ashtu mundësin për t'i zgjidhur dyshimet, ngarkesat, luhatshmëritë, mosbesimin ndaj vetvetes e tjera kriza që ndërliiden me botën intime.

“BLOKADA”

Ndoshta ndonjëherë mund të lajmërohet “bllokada” në raportin e komunikacionit në mes të partnerëve, në veçanti sa i përket bisedës së lirë në sferën intime. Në këtë rast është mirë të mposhten të gjitha “bllokatat” e të flitet haptas mbi tematiken në të cilën frikësohet apo turpërohet të flasim. Frika nga partneri duhet të mposhte dhe ia përshkruan përshtypjen, mbresën si atë të ngurtësuar ashtu edhe atë që të sjellë kënaqësi.

Disa vështirësi apo pengesa lajmërohen gjatë bisedës si paaftësia e shprehjes. Nuk është lehtë për t'u përcaktuar për emocionet e brendshme në veçanti për ato të cilat i përjetojmë, por nuk i njohim dimensionet e tyre. Nuk është aq lehtë për të dalluar motivimin nga qëllimi, dyshimin prej mendësisë etj. Në situata të tillë, të cilat janë edhe të shpeshta, ai tjetri pret nga partneri jo vetëm respekt por edhe durim e sinqeritet. Duhet t'i ndihmohet e t'i

mundësohet ta shprehin brendinë e përjetimet në atë masë që ia mundësojnë aftësitë e tij apo të saj. Duke ndihmuar partnerin për t'i shprehur mbresat, përvojat e përjetimet e brendshme kështu çifti si i tillë kultivon kopshtin martesor që të dyve iu sjellë kënaqësi dhe siguri. Disa psikologë këshillojnë çiftin martesor, mos t'ia fillojnë menjëherë konkretisht për t'ia shprehur emocionet e brendshme por përpara u këshillohet përgatitja qoftë nëpër mes literaturës në të cilën shpjegohen jo vetëm terminologjia por edhe mënyra e shprehjes. Kjo është mjaft e rëndësishme për partnerin në fjalë, kuptohet vetvetiu se ai ose ajo duhet të ketë kohë të mjaftueshëm për ta lexuar literaturën e kësaj fushe, e cila përshkruan në mënyrë adekuate botën intime apo seksuale, siç është e nevojshëm koha për t'u ushqyer, për pushimin, për argëtimin, po ashtu është e nevojshëm edhe literatura e tillë për jetën intime apo seksuale. Dashuria e sinqertë e kërkon jo vetëm personin të tërësishëm por edhe sinqeritetin e plotë, që e ruan diskretin e partnerit që nuk është asgjë tjetër përveç individi që di të ruajë të fshehtën që i besohet.

Të mposhten pengesat neuroseksuale

Psikoterapeutët në çdo hapë takohen me pacientë të llojllojshëm, të cilët vuajnë nga "mekanizmi" i quajtur frika nga pritja. Sepse njeriu posaçërisht vlen për çiftin martesor i cili mendon në mënyrë aromatike për ti kontrolluar emocionet, impulsin seksual apo dispozitën e brendshme. Në këtë lëmi njeriu tradhtohet apo mashtrohet, sepse mekanizmi i brendshme nxitet në mënyrë të vetëdijshëm apo pavetëdijshëm që frenon spontanitetin, natyrshmërinë e realizimit apo të aktualizimit, me një fjalë "bllokada" frenon dëshirën e brendshme për t'u realizuar. Si bie fjala njeriu, i cili belbëzon, mundohet të ruhet si do të formulojnë fjalën në vend që të shprehin ata çka dëshirojnë.

Në vend të formës apo të pamjes ai e humbë përmbajtjen. Diçka e tillë ndodhë edhe në sferën seksuale, dhe ai apo ajo i përngjan njeriut, i cili mundohet me gishtërinj ta lëvizë motorin e automobilin, në vend që ta ndezin motorin dhe ta lëre që të punojnë vetvetiu në mënyrë spontane. Shpeshherë personit që belbëzon

duhet të mësohet, se më e rëndësishëm është përmbajtja e jo forma apo pamja e formulimit, porosia që ia dedikon dikujt, me një fjalë mjafton të mendosh në zë, përderisa goja do të flasim vetvetiu në mënyrë spontane, ashtu do të rrjedhin mendimi apo porosia edhe pa mbikëqyrjen tonë. Po që se e bindim personin që belbëzon, atëherë e kemi krye punën tonë. E njëjta gjë është edhe për gjumin e natës dhe pengesat e tij. Po që se gabimisht tentohet duke ju drejtuar, si bie fjala, dua të flejë në këtë moment, atëherë krijohet në brendinë e tij tendosja, cila pengon për të fjetur edhe nuk do të kemi sukses. Po ashtu frika nga pagjumësia është e kushtëzuar, si nga fjetja që e zmadhon koha e pritjes, po ashtu individi hyn në rrethin "circulusvitiosus", që nuk është asgjë tjetër përveç rreth i mbyllur, arsyetimi i gabuar apo gjendje pa rrugëdalje.

I njëjti pohim vlen bile edhe më tepër për çiftin martesor sa i përket botës seksuale, të cilët jo vetëm se dështojnë në këtë lëmi por sëmuren nga impotencia apo ftohtësia seksuale që i shoqëron më tutje frika, habia e pasiguria në marrëdhëniet seksuale. Ata në mënyrë intensive e vëzhgojnë veten, përderisa frika e pritjes apo e paaftësisë vetëm e nxitë takimin seksual. Njerëzit e tillë zakonisht i quajmë neuroza seksuale, që nuk është asgjë tjetër përveç paaftësia e realizimit të aktit seksual ndaj atij tjetrit që e do. Akti i tillë nuk ka sukses, nuk mund të arrijë sukses, sepse nuk është spontan, i mungon natyrshmëria sepse nuk zhvillohet në mënyrë të natyrshme, nuk është i sinqertë, por është tabu për të cilën nuk flitet nuk diskutohet, në anë e tjetër tenton në këtë kohë të caktuar apo në takimin e paralajmëruar të imponosh veten për të pasur marrëdhënie seksuale me

partnerin që e dua.

Për çiftin martesor është e rëndësishme, që nga fillimi apo ditët e para të martesës, që të ndërpritet rrethi i mbyllur i frikës, se çka do të ndodhë si do të veproj apo si do të kryej këtë akt? Kushti i parë është mposhtja e frikës, nuk është e rëndësishëm forma apo pamja e jashtmes por përmbajtja e saj ashtu të lëshohesh krejtësisht dukë u zhveshur nga paragjykimet, mendësitë e gabuara e vetvetiu natyra e impulsit do të veproj ashtu siç duhet. Sa shpejtë e kupton se akti seksual nuk është i obligueshëm kurdoherë e në çdo vend apo i kushtëzuar, sukcesi kurrë nuk do t'i mungojnë. Kushtëzimin, ngarkesa psikike apo fizike, imponimi, dhuna duhen të flaken dhe t'ia japim timonin natyrës e cila në mënyrë të natyrshme dhe spontane do të realizojnë kënaqësinë e fatlumtur jo njëres palë por të dyve. Kuptohet rolë të rëndësishëm luan edhe temperamentit i personit, kërkesat e tija për marrëdhënie seksuale ose frika nga dhuna seksuale. Nuk bënë të nënçmohet njeriu si person, i cili nuk është objekt, po qe se trajtohet seksi si objekt dhe e programojmë në këtë ditë, e në këtë vend, e në këtë orë duhet të kemi marrëdhënie seksuale sigurisht jo vetëm do të përjetojmë disfatë por do të ndahemi të zbrazët dhe të pakënaqur. Po ashtu ndikon edhe mjedisi, mendësia, politika e ditës, filmi etj që kuptohen të gjitha duhen të mposhten.

Po ashtu është e nevojshme edhe mposhtja e ngarkimeve apo paragjykimet e llojllojshme, pasoja të cilës i korrë bota e sotëm që flasin ordinancat e psikiatrisë për neurotiketë seksual, por është e nevojshëm për çiftin martesor që të mësohet në mënyrë të natyrshme e spontanë për improvizimet e llojllojshëm edhe në sferën intime. Sepse kjo është edhe ajo rrugë që e ngritë çiftin deri në atë shkallën e natyrshme, spontane, që vetvetiu impulsi seksual funksionon, ashtu është e panevojshme brenga, frika, shqetësimi, por përfarohet biseda e natyrshme në mesin e partnerëve edhe mbi botën seksuale dhe atë intime. Për ndryshe mund ti ndodhi djalit të ri, cili shkon te mjeku për t'u kontrolluar, sepse ai vuan nga impotenca apo paaftësia seksuale. Ai vuan pothuaj për një kohë të gjatë. Pas bisedës u konstatua se si sëmundja e kishte zanafillën në një takim të programuar me partneren (dashnoren) katërmëdhjetë ditë përpara. Dy javë rresht djali as nuk flenë por me padurim e pret takimin në fjalë, i cili është mjaft i tendosur. Ata dy në ditën e caktuar shkojnë në bjeshkët, dhe banojnë së bashku në një shtëpi. Gjatë natës në shtratin e përbashkët, ai e

humb papritmas ereksionin dhe nga dëshira aq e pritur fillon të dridhet, zemra i rrah me një ritëm të shpejtuar, as nuk mund të qëndroj si duhet. Dhe si i tillë përjeton disfatën e parë në sferën e marrëdhënieve seksuale. Por djali duhet të vetëdijesohet se në këtë radhë nuk është fjala për impotencën apo potencën, por është në pyetje frika, e cila është krijuar nga pritja duke hyrë në rrethin fatal të mbyllur.

Ai duhet të çlirohet nga bindja e paaftësisë seksuale dhe t'ia rikthejë vetes vetëbesimin e plotë, po ashtu të bisedohet në mënyrë spontane e të sigurtë edhe për mekanizmin e botës intime. Po ashtu vlen edhe për vajzën e cila dëshiron ta përjetojë orgazmën në marrëdhëniet e para seksuale me çdo kusht. Kuptohet ajo do të pësoi disfatë sepse orgazmën në fjalë nuk e përjeton por në të kundërtën do t'i lajmërohet neuroza seksuale apo frika se gjoja nuk është si femrat tjera, i mungon pasioni i duhur për t'ia arrit kulmin e lartë të kënaqësisë seksuale, ashtu jo vetëm se frustrohet por vuan në vete e në të vërtetë fillon edhe ftohja seksuale siç është frigjiteti. Me një fjalë ajo e humbë prej syve arsyen e kënaqësisë e kështu pra kënaqësia vetvetiu zbehet e zhduket.

Por çka është e rëndësishme për partnerët, të cilët duhen të vetëdijesohen edhe të behën të sigurtë njëri ndaj tjetrit duke kuptuar se ai tjetri nuk është objekt por subjekt dhe mbetet subjekt edhe pas martesës deri në vdekje, po ashtu edhe individit si i tillë është subjekt e mbetet subjekt, pra nuk mund të shfrytëzohet si objekt për ta kënaqur impulsin seksual kurdoherë si më teket mua, me një fjalë tjetër, ai ose ajo nuk është mjet për të arritur unë qëllimin tim për të shfrytëzuar energjinë e akumuluar në impulsin seksual. Dashuria është e ndjeshme, është fisnike e ngritur, që e do njeriun, individin të tërësishëm pa kusht apo imponim, kuptohet në mënyrë spontane e të natyrshme, në këtë rast fryti nuk do të mungojë, jo vetëm i kënaqësisë së lartë seksuale por edhe harmonisë së shëndoshë, që iu sjellë edhe fatlumturin e çiftit martesor!

Don Anton UKA
Shkodër

KUJDESI PËR TOKËN – SHTËPINË TONË TË PËRBASHKËT

*“E Zotit është toka dhe gjithçka ajo ka, rruzulli mbarë e të gjithë banorët e tij.
Ai vetë e themeloi mbi dete, dhe e bëri të qëndrueshme mbi lumenj” (Ps 24, 1-2).*

I frymëzuar nga rreshtat e parë të psalmit njëzetekatër, vendosa ta lexoj enciklikën e fundit «*Ti qofsh lëvduar*» të Atit të shenjtë, Papa Françeskut, si dhe të bashkë-ndaj me lexuesit disa nga tematikat dhe porosinë kryesore të kësaj letre.

Sot, ndoshta edhe më tepër se në të kaluarën, flitet për krijimin: për ruajtjen, mbrojtjen, respektin dhe kujdesin që njeriu duhet të ketë ndaj tij.

Fatkeqësisht preokupimi dhe mobilizimi për ta ruajtur dhe mbrojtur tokën apo mjedisin ku jetojmë, vjen pas pakujdesive, abuzimeve dhe shfrytëzimeve të shumta që janë bërë dhe vazhdojnë të bëhen mbi krijimin, nga ana e njeriut dhe politikave të tija shfrytëzuese dhe dominuese.

Papa në Enciklikë fletë për tokën, si shtëpi e përbashkët e të gjithë njerëzve, dhe thotë: «Toka, shtëpia jonë e përbashkët proteston për të keqën që ia shkaktojmë për arsye të përdorimit të papërgjegjshëm dhe të abuzimit të të mirave që Hyji i ka vendosur në të. Jemi rritur duke menduar

që ishim pronarët dhe dominuesit e saj, të autorizuar për ta shkatërruar atë». Pikërisht për këtë arsye «është i domosdoshëm një kthim apo një konvertim ekologjik».

Përmes mësimave dhe sugjerimeve të kësaj enciklike, Papa dëshiron ta vendos njerëzimin përballë përgjegjësisë të mëdha të kujdesit ndaj krijimit. Prandaj, që kujdesi ndaj tokës të jetë më i mirë, më i drejtë dhe më i përgjegjshëm, Papa paraqet shembullin dhe modelin e Shën Françeskut të Asizit, nga i cili mundë të mësojmë se preokupimi dhe kujdesi ndaj natyrës duhet të jetë i ngjashëm me preokupimin dhe kujdesin ndaj të varfërve, ndaj çështjeve shoqërore dhe ndaj ndërtimit të paqes në përgjithësi.

Që kjo të arrihet dhe të konkretizohet, Papa i fton të gjithë njerëzit në solidaritet, në një farë mënyre dëshiron ta bashkojë tërë familjen njerëzore me qëllim që ta kërkojë një zhvillim të qëndrueshëm dhe integral të njeriut dhe të botës.

Në këtë Enciklikë, Papa para se gjithash trajton temën e ndotjes së mjedisit, duke pohuar se «shtëpia jonë e përbashkët, toka, është e ndotur».

Ndotjet atmosferike të shkaktuara nga industritë e pakontrolluara, nga depot e mbeturinave dhe nga pesticidet apo substancat e ndryshme kimike «shkaktojnë miliona viktima të pafajshme». Kënde, toka, shtëpia jonë e përbashkët, thotë Papa, është shndërruar gjithnjë e më tepër në një depo mbeturinash.

Nga ana tjetër ndryshimet e mëdha klimatike, të konstatuara edhe nga shkencat, janë një tregues i qartë se njerëzimi duhet «të vetëdijesohet për nevojën e ndërrimit të stilit të jetesës, të prodhimit dhe të konsumimit, për ta luftuar tragjedinë klimatike që po i kanoset njeriut dhe njerëzimit mbarë».

Papa po ashtu fletë për mungesën e burimeve natyrore, për mungesën e ujit, për privatizimin e padrejtë të burimeve të përbashkëta natyrore, për politikat famëkëqija të shfrytëzimit, të fitimit dhe përfitimit të padrejtë. Fletë për përkeqësimin e cilësisë së jetës njerëzore dhe për degradimin social, që ka ndodhur dhe po ndodh gjithnjë e më shumë për arsye të ndotjes së planetit. Listimi i këtyre reagimeve të Papës, te dikush mundë të krijojë përshtypjen se ka për qëllim të dënojë, të akuzojë apo të gjykojë, por jo; përkundrazi, ai dëshiron t'i nxisë njerëzit në reflektim dhe ndërgjegjësim, veçanërisht ata që ndikojnë në ndotjen e planetit.

Zgjedhja e këtyre problemeve, sipas Papës, nuk bëhet me zvogëlimin e natalitetit, siç mendojnë disa nga udhëheqësit politik dhe ekonomik të vendeve të industrializuara. Në lidhje me këtë, Papa Françesku fletë për një «borxh ekologjik» mes Perëndimit dhe Lindjes dhe shton: «Ngrohja e shkaktuar nga konsumimi i madh i disa Vendeve të pasura le pasoja të mëdha në vende të varfra. [...] Është e rëndësishme që Vendet e zhvilluara të kontribuojnë në kryerjen e këtij borxhi ekologjik, duke kufizuar harxhimin e energjisë jo të rinovueshme, dhe duke sjellë burime në Vende me nevoja të theksueshme».

Pikërisht për këtë arsye duhet të krijohen ligje dhe politika që mbrojnë vendet më pak të zhvilluara, pa lejuar që interesi ekonomik të mbizotërojë mbi të mirën e përbashkët, thotë Papa. Botëkuptimet e ndryshme në zgjidhjen e këtyre problemeve, e nxisin Papën të citojë dy qëndrime ekstreme të udhëheqësve të shteteve: ata që

mendojnë se «problemet ekologjike zgjidhen nëpërmjet aplikimeve të reja teknike, pa marrë parasysh konsideratat etike dhe ndryshimet e thella ekologjike që duhet bërë»; dhe ata që mendojnë se «qenia njerëzore është thjeshtë një kërcënim i zgjidhjeve të problemeve të tilla. Pikërisht për këtë arsye ia vlen të reduktohet prezenca e tij në planet». Ndërsa Kisha nga ana e vet, mbi shumë çështje konkrete, shton Papa, «nuk ka arsye të propozojë një fjalë përfundimtare [...] Mjafton ta shikojë realitetin me sinqeritet, për të parë se ekziston një përkeqësim i shtëpisë sonë të përbashkët».

Në kapitullin e dytë të enciklikës Papa fletë mbi *Ungjillin e krijimit*, duke thënë se Shkrimi shenjtë na «mëson se çdo qenie njerëzore është e krijuar nga dashuria, në përngjasim me Hyjin [...] Ne, nuk jemi Hyj. Toka na paraprinë dhe na është dhuruar».

Pra, nga mësimet biblike njeriu kupton se toka iu dhurua nga Hyji dhe iu la në nënshtrim, por, kjo nuk domethënë se iu dha e drejta e shfrytëzimit të egër të saj. Përkundrazi, të gjithë jemi të ftuar, thotë Papa, ta pranojmë se çdo krijesë mbi këtë tokë është objekt i butësisë dhe i dashurisë së Atit. Andaj misioni i Kishës është, jo vetëm që t'ia kujtojë njeriut detyrën e ruajtjes së natyrës, por edhe ta mbrojë njeriun nga shkatërrimi i vetvetes.

Po ashtu duhet theksuar se këto pohime të Papës nuk nënkuptojnë se të gjitha krijesat janë të barabarta e aq më pak dëshiron ta «hyjnizojë» tokën. Pikërisht për këtë arsye kritikon fuqishëm ata që luftojnë dhe e bëjnë të pamundurën për ruajtjen dhe respektimin e qenieve tjera, siç janë kafshët, por, nuk janë në gjendje apo nuk duan që të njëjtën gjë, e pse jo ndoshta edhe më tepër, të bëjnë për mbrojtjen dhe dinjitetin e njeriut.

Në kapitullin e tretë të Enciklikës Papa fletë për rrënjët e krizës ekologjike, që sipas tij qëndrojnë kryesisht te njeriu.

Papa nuk e gjykon shkencën dhe teknologjinë, përkundrazi, ai thotë se ato janë «prodhime të mrekullueshëm të krijimtarisë njerëzore, por nuk duhet harruar se energjia bërthamore, bioteknologjia, informatika, njohja e ADN-s sonë dhe potencialet e tjera që njeriu i ka arritur, na mundësojnë po ashtu një fuqi të tmerrshme. Nuk duhet harruar se këto të arritura shkencore dhe teknologjike «ju mundësojnë atyre që i mbajnë këto njohuri një pushtet ekonomik për të shfrytëzuar dhe sunduar njerëzimin. Fatkeqësia edhe më e madhe është se zotërimi i këtij pushteti qëndron në duar të pakë njerëzve.

Kjo situatë, thotë Papa, «na vë përballë urgjencës për të ecur në një revolucion kulturor të guximshëm [...] Sigurisht se askush nuk dëshiron të kthehet në kohën e shpellave, por, është më së e nevojshme të ngadalësohet hapi, për ta parë realitetin në një mënyrë tjetër»; dhe shton: «Kur nuk njihet dhe nuk pranohet realiteti dhe rëndësia e një të varfri, e një embrioni njerëzor, e një personi me aftësi të kufizuara, vështirë se do të dëgjohet dhe do të njihet klithja e natyrës». Po ashtu Papa u drejtohet të gjithë atyre që mendojnë se mbrojtja e natyrës duhet ta justifikojë kulturën e abortit. Kultura relativiste «është e njëjta patologji, që shtyn një njeri për të përfutur nga njeriu tjetër dhe për ta trajtuar atë si një objekt të thjeshtë».

Papa flet edhe për nevojën e mbrojtjes së punës njerëzore, që sipas tij nuk duhet të zëvendësohet nga format e ndryshme të progresit teknologjik. Ndiham më e mirë dhe më e dobishme që të pasurit mund t'i bëjnë të varfërve është që të varfërve t'u mundësohet një jetë më e denjë përmes punës dhe mundit të tyre.

Në kapitullin e katërt të Enciklikës Papa Françesku fletë për një ekologji integrale, që sipas tij është e domosdoshme në *luftën* kundër varfërisë. Sipas Papës analiza e problemeve mjedisore duhet të jetë e pandashme nga analiza e problemeve njerëzore, familjare, ajo e punësisë dhe e papunësisë si dhe e marrëdhënieve të përgjithshme ndër-njerëzore. Kjo, sipas tij, është «ekologjia shoqërore», të cilës duhet kushtuar një kujdes të madh.

Po ashtu Papa fletë edhe për «ekologjinë kulturore», e cila kërkon kujdes për kulturat lokale, historike e artistike dhe thotë: «Duhet të integrohet historia, kultura dhe arkitektura e një vendi të

caktuar, duke e ruajtur identitetin e tij zanafillor. Kështu që ekologjia kërkon një kujdes të veçantë për pasuritë kulturore të njerëzimit në domethënien e tyre më të gjerë».

Një hapësirë të veçantë i kushton Papa edhe «ekologjisë së jetës të përditshme», duke kërkuar që të promovohet një përmirësim i jetës njerëzore në të gjitha dimensionet e saja njerëzore, shpirtërore dhe kulturore. Me një fjalë të vetme, do të thosha: Papa kërkon që të ndërtohen qytete dhe të promovohen qytetërime që ofrojnë besim dhe integritet mes njerëzve dhe kulturave të ndryshme.

Enciklika «*Ti qofsh lëvduar*»

Në pjesën e fundit të kapitullit të katërt të Enciklikës «*Ti qofsh lëvduar*», Papa fletë për «parimin e të mirës së përbashkët», i bindur që «ekologjia njerëzore është e pandashme prej nocionit të së mirës së përbashkët, një parim që kryen një rol qendror dhe njësues në etikën shoqërore [...] E mira e përbashkët kërkon respektimin e personit njerëzor si të tillë, me të drejta themelore dhe të pacenueshme, të caktuara për zhvillimin e tij të tërësishëm». E bukura e kësaj pjese të enciklikës është se Papa shkon përtej asaj që e rrethon njeriun në rrethanat e tija aktuale, duke u pyetur: «Çfarë lloj bote dëshirojmë t'u përçojmë atyre që do të vijnë pas nesh, fëmijëve që janë duke u rritur? Kjo pyetje nuk ka lidhje vetëm me mjedisin në mënyrë të izoluar, sepse çështja nuk mund të shtrohet në mënyrë të pjesshme. Kur pyesim veten në lidhje me botën që duam të lëmë, i referohemi sidomos orientimit të saj të përgjithshëm, kuptimit të saj, vlerave të saj. Nëse nuk tingëllon në to kjo pyetje bazë, nuk besoj se shqetësimet tona ekologjike mund të arrijnë efekte

të rëndësishme. Por, nëse kjo pyetje shtrohet me guxim, në mënyrë të pashmangshme na qon në pikëpyetje të tjera të drejtpërdrejta: Për çfarë qëllimi kalojmë nga kjo botë? Për çfarë qëllimi kemi ardhur në këtë botë? Për çfarë qëllimi punojmë dhe luftojmë? Pse kjo tokë ka nevojë për ne? Prandaj, nuk mjafton më të themi se duhet të shqetësohemi për brezat e ardhshëm. Duhet të kuptojmë se ajo që është në lojë, është dinjiteti ynë, ekzistenca jonë. Jemi ne të parët e interesuar për të përçuar një planet të banueshëm për njerëzimin që do të vijë pas nesh. Është një dramë për veten tonë, sepse kjo ka të bëjë me domethënien e kalimit tonë në këtë tokë». Dhe krejt në fund të këtij kapitulli Papa thotë: «ekologji njerëzore domethënë edhe ta vlerësosh trupin tënd në gjendjen femërore apo mashkullore, në të cilën gjendesh».

Në kapitullin e pestë të enciklikës, Papa fletë për nevojën e një mendimi të përbashkët apo të një pajtueshmërie botërore, në mënyrë që të zhvillohen forma të rinovueshme të energjisë dhe më pak ndotësi. Kjo duhet të ndodh pa pasur nevojë që politika t'i nënshtrohet ekonomisë. Kështu Papa fton të gjithë ata që janë të përfshirë në çështje politike, që të krijojnë ligje të reja dhe të drejta politike, që në qendër të vëmendjes kanë ruajtjen dhe mbrojtjen e njeriut dhe të mjedisit në të cilin ai jeton.

Në kapitullin e fundit të enciklikës, Papa Françesku fletë për edukimin dhe devotshmërinë ekologjike. Këtë e bënë duke i ftuar njerëzit që të synojnë një stil tjetër jete, pikërisht për të ndihmuar ata që të evitojnë përfshirjen e tyre në një «konsumizëm të fiksuar dhe të tepruar».

Në përfundim të kësaj enciklike, Papa i fton të gjithë njerëzit, pa dallim feje dhe kombësie, të bëjnë një «kthim apo konvertim ekologjik», duke e njohur dhe pranuar botën si dhuratë të dhuruar nga dashuria e Hyjit.

Rruga edukuese që shpie drejtë kësaj njohjeje dhe pranimi, sipas Papës, është përshpirtëria e krishterë, e cila inkurajon një stil jete të aftë për të gëzuar në thellësi, pa qenë të fiksuar në konsumizëm. Si dhe propozon një rritje në modesti dhe një aftësi për t'u kënaqur me ato gjëra të pakta që kemi.

Kështu që «pasuria e madhe e përshpirtërisë së krishterë, e krijuar prej njëzet shekujsh përvojash personale e bashkësiore, përbën një ndihmesë të shkëlqyer, për t'ia ofruar përpjekjes për të përtërirë njerëzimin. Dëshiroj t'u propozoj të krishterëve

disa linja përshpirtërie ekologjike që lindin prej bindjeve të fesë sonë, sepse ajo që Ungjilli na mëson ka rrjedhoja në natyrën tonë të menduarit, të ndierit dhe të jetuarit. Nuk bëhet fjalë edhe aq që të flasim për ide, se sa sidomos për motivimet që vijnë nga përshpirtëria me qëllim që të ushqehet një pasion për kujdesin ndaj botës. Në të vërtetë, nuk do të jetë e mundur të angazhohemi në gjëra të mëdha vetëm me disa mësim, pa një mistikë që na frymëzon, pa ndonjë shkak të brendshëm që na jep shtytje, na motivon, na inkurajon dhe i jep kuptim veprimit personal dhe bashkësior. Duhet ta pranojmë se jo gjithmonë ne të krishterët i kemi pranuar dhe i kemi bërë të japim fryt pasuritë që Hyji ia dha Kishës, ku përshpirtëria nuk ndahet nga trupi, as nga natyra apo nga realitetet e kësaj bote, por jeton me to dhe në to, në bashkim me gjithçka që na rrethon.

Nëse shkretëtira e jashtme shumohet në botë, është sepse shkretëtirat e brendshme janë bërë shumë të mëdha. Kriza ekologjike është një thirrje në një kthim të thellë të brendshëm. Megjithatë, duhet edhe ta pranojmë se disa të krishterë të angazhuar dhe të kushtuar lutjes, me pretekstin e realizimit dhe të pragmaticitetit, shpesh tallen me shqetësimet për mjedisin. Të tjerë janë pasiv, nuk vendosin t'i ndryshojnë zakonet e tyre dhe bëhen jo koherentë. Pra, u mungon një kthim ekologjik, që do të thotë të lënë të dalin në pah të gjitha pasojat e takimit me Jezusin në marrëdhëniet me botën që i rrethon. Ta jetojmë thirrjen për të qenë rojtar të veprës së Hyjit është pjesë thelbësore e një ekzistence të vërtetshme, nuk përbën diçka opcionale dhe as një aspekt dytësor të përvojës së krishterë».

Krejt në fund, Papa na paraqet shembullin e Shën Françeskut të Asizit, i cili na ndihmon ta kemi një marrëdhënie të shëndoshë me botën e krijuar, si dhe na frymëzon për një kthim të vazhdueshëm ekologjik, religjioz, moral dhe intelektual.

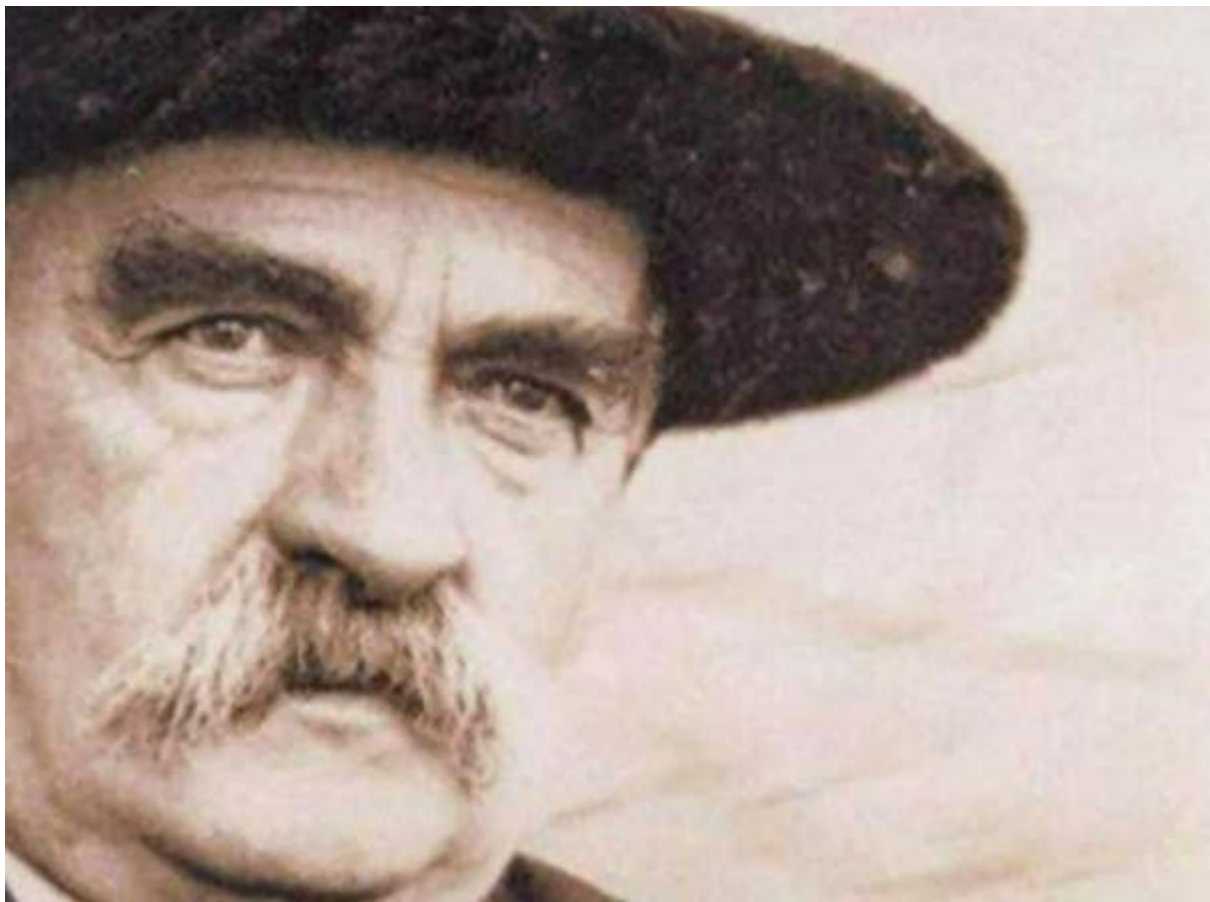
Nga kjo paraqitje përmbledhëse e enciklikës së Papa Françeskut, kuptojmë se toka është dhuratë që Hyji i ka bërë njeriut, prandaj, njeriu nuk duhet të sillet ndaj saj si një pushtues dhe sovran, por, me përgjegjësi të madhe, njerëzore dhe morale, duhet ta ruajë atë, duke e ditur se:

«E Zotit është toka dhe gjithçka ajo ka, rruzulli mbarë e të gjithë banorët e tij. Ai vetë e themeloi mbi dete, dhe e bëri të qëndrueshme mbi lumenj».

Admirina PEÇI
Tiranë

**PSE MJEDA NUK U DËNUA NJËSOJ SI FISHTA
NGA REGJIMI KOMUNIST**

(Pjesa e fundit)

Pjesa e dytë e tezës së përgatitur për Mjedën në konferencën e III-të të Lidhjes së Shkrimtarëve të vitit 1949, veç trajtimeve të hollësishme të veprës së tij nxjerr edhe disa konkluzione. Mjeda sipas tyre, “nuk ishte shovinist, ai këndoi për fshatarët, jetimët, të vetmuarit, i këndoi robërisë së vendit...”. Ndër këto rreshta të konkluzioneve që nxirren në këtë studim mbi veprën e Mjedës duket se janë gjetur edhe arsyet pse Mjeda do të trajtohej më butësisht nga regjimi, pra do të ishte i pranuar, i studiuar, dhe i vlerësuar, ndryshe nga shumë shkrimtarë katolik të veriut.

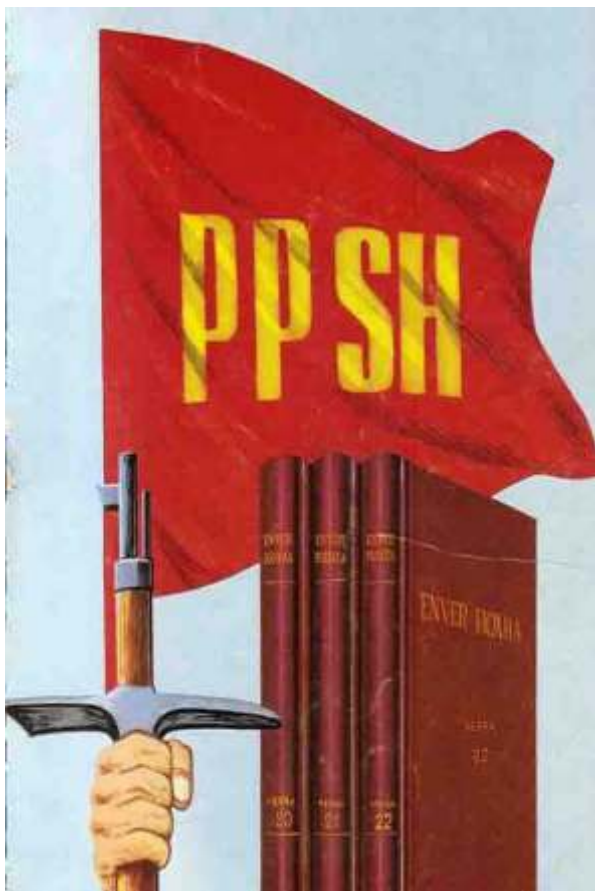
Pjesën e parë të këtij studimi e sollëm për lexuesit në numrin e djeshëm të gazetës, ndërsa vlen të kujtojmë se kjo tezë së bashku me shumë të tjera mbi historinë e letërsisë shqipe janë trajtuar gjerësisht në Konferencën e tretë të Lidhjes së Shkrimtarëve në vitin 1949. Një dosje voluminoze me materiale të kësaj konference ruhet në AQSH dhe lexuesi ynë është njohur me një pjesë të këtyre

materialeve nga botimet tona të muajve të fundit.

Materiali i fundit që u botua nga kjo dosje ishte ai mbi Gjergj Fishtën, analizën e veprës së tij dhe arsyet pse regjimi komunist e dënonte dhe e quante atë vepër “shoviniste”. Studimin për Mjedën e sjellim në vijim të botimit të këtyre dokumenteve, të cilat na zbardhin një varg pyetjesh mbi këtë autor dhe qëndrimin që mbajti regjimi ndaj veprës së tij. Mjeda ndjenjën e dashurisë e konkretizon zakonisht në natyrën e thellë të fushës, në fshat; mali nuk i pëlqen aq shumë, dhe qyteti e mërzit.

Në natyrën e butë fusharake, të cilën ai e këndon dhe e poetizon me aq sentiment, Mjeda ka ngritur familjen e varfër fshatare, atë familje për të cilën jeta është “Andrra e Jetës”.

Lokja (nëna) me dy vajza, Trina dhe Zoga, janë gjithë familja e “Andrrës së Jetës”. Ato jetojnë në një fshat të humbur, rrethuar me pyje, ku mbretëron qetësi e madhe. Vetëm përroi oshëtin duke kënduar këngë trimërie, vetëm bilbili i përgjigjet me këngë

dashurie, vetëm Trina e vogël, që ruan një lopë e një dele, e prish ngandonjëherë këtë qetësi me britmat e saj dhe me rendjen e saj poshtë e lart pas bagëtisë.

Në një muzg mbrëmjeje kjo i vjen së ëmës me një qengj në duar: delja i kishte pjellë në mal. Dhe Trina e giorë, me përpjekjet e saj për të ruajtur e për të shpëtuar bagëtinë, të vetmen pasuri të familjes:

“... Ish lodh: i dhimbte nd'ijë,
E kishte mollzat gjak...”

Nga kjo lodhje, mbi fuqitë e saj, Trina nuk ha as darkë, dhe as që do të hajë më kurrë, megjithëse motra e saj, Zoga, s'ka kuptuar akoma ç'domethënë vdekje:

“...Cicë, shka kà sot Trinka
Qi po priton m'u çue?
Zgjoje me dalë me mue,
Me lëshue baktin e vet...”

Tringa as që mori gjë vesh nga jeta! Vetë vdekja e saj, natën në gjumë, nga një: “Ish lodh: i dhimbte nd'ijë, e kishte mollzat gjak”, është e tërë jeta e saj, “Andrra e Jetës” së saj. Varfëria e fshatrave tona të

humbura këto kishte: zhdukej njeriu sikur s'qé! Pa kuptuar as edhe nga se ç'sëmundje vuante!

Dhe ata që seleksionimi i pamëshirshëm i natyrës i linte të jetojnë, shkonin një jetë të vështirë, të varfër, të thjeshtë, natyrale. Zoga është një nga ato krijesa që natyra ka lënë sa për të vazhduar përjetësimin e racës njerëzore. Ajo tani është rritur, ka filluar të dashurojë, dhe dashuria ia bën të bukur “Andrrën e Jetës” së saj. Në gjumë vdiq e motra, në gjumë kjo ëndërron jetën:

“...Herë n'at gjumë tui qeshun dukej,
Si m'u falë herë dorën çote;
Herë permallshem n'vedi strukej
E n'fëtyrë gjaku t'tan'i vlote.
Holl'e i giatë porsi silvi
N'rrugë nen gardh ish dukë një djalë”

Edhe e ëma e kish parë dikur këtë ëndërr dhe e kish realizuar, por tani ëndrrës së saj s'i ka mbetur as kujtimi, prandaj tani ajo s'e kupton ëndrrën e bijës së saj:

“E nan – bardha tui shikjue
“Flej me egjuj”, thotë, o bi,
Pushò shtatin me i ndihmue
Lokes s'ate neper shpi...”

Ja ëndrra e plakës sot: Të ketë pranë vetes një njeri gjer në fund të jetës së saj. Por kjo s'mund të bëhet pse natyra ka misionin e saj: Të shtyjë përpara pa mëshirë procesin e jetës në bërjen e zhbërjen e pa pushuar të gjërave. Zoga do të vejë gjetiu, sepse:

“Bashkë me lule lén dashtnija,
Me kangë t'shpendit qi galdon;
E prendvéres bukurija
Bashkë prej gjumit t'tan'i zgjon...”

Dhe prandaj ajo do t'i bindet këtij imperativi të natyrës:

“Del, o bij' prei shpijes s'ate,
Del prei t'vorfenit katund;
Njajò flakë qi n'zemer pate
Do t'përcjellin tjetër-kund...”

Sepse nga ajo flakë që ka në zemër, larg shtëpisë ku ajo u lind, larg së ëmës që e rriti, do të lindet jeta e re, më e bukur se qielli, më e bukur se prilli dhe lulet e tij:

“Por s'i giet qielli,

Nuk i gjet prilli,
As fllad qi shetite lulet
E me érna veshet,
Foshnjes qi i qeshet
Nanës, kùr mbi 'te perkulet...

Por nëse për Zogën ëndrra e jetës po realizohej,
për plakën, nënën e saj, ëndrra është në aktin e fundit. Pasi i largohet vajza, edhe natyrës rreth shtëpisë së saj i bie një hije e zezë:

“E n'ballkue mbaruene lulet:
Shurdh'a vendi e shpija tytë;
Jo, me loken nji e dytë
Neper shpi ma nuk u gjet...”

Në shtëpinë e saj tashti zotëron melankolia më e zezë. Plaka sheh se jeta e saj kaloi si një ëndërr, plot vuajtje, nën sundimin e varfërisë, dhe tani po shuhet si një ëndërr e trishtuar, pa ndihmën e askujt, larg syve të gjithkujt:

“Me dy cokla n'votrë plaka
Rri gjith natën e vajton;
Rri me duer kah ndezet flaka
Porsi nieri kùr uron.

E shikjon nji dritë t'venitun,
Vron pasqyren e jetës s'vet:
E lerg Mòrden tui kositun
E kujton e pran' e thret...”

Në këtë melankoli vetmitare, ku kjo plakë jetën e saj të kaluar e sheh si një “dritë të venitur”, ku kjo sheh se ëndrra e jetës së saj po mbaron me kaq trishtim, dhe prandaj vetë ajo thërret mortjen që ta marrë sa më parë, ne shohim se në ç'gjendje detyrohen njerëzit ta kalojnë jetën e tyre të mjerë nën organizimin shtypës të klasave sunduese.

Ne shohim se si njerëzit detyrohen të jetojnë në mëshirën e fatit, në mëshirën e natyrës, revoltohemi nga kjo dhe premtojmë t'i vëmë forcat tona në shërbim të një kauze të shenjtë: të kauzës së çlirimit të shoqërisë njerëzore nga kjo gjendje e mjerë.

Në një shumicë të madhe të poezive të Mjedës predominon kjo notë melankolie e thellë, të cilën e shoqëron muzika e trishtuar e vetmisë. Kështu zhvillohen poezitë e tij: “Vaji i Bylbylit”, “I tretuni”, “Andrra e Jetës”, “I mbetuni”, “Shtegtari”, “Malli për At dhe”, dhe poezi të tjera më të vogla. Në këto poezi ngandonjëherë poeti kërkon të gjejë ngushëllim në atë jetë, në fe; herë të tjera ngushëllohet me shpresën se gjendja e atdheut të tij

do të ndryshojë dhe më në fund në një pjesë të poezive të tij ai përfundon në një melankoli të thellë, të mbledhur në vetvete, që tregon realitetin e gjërave ashtu siç janë, pa kërkuar të hapë udhë për ndryshimin e tyre.

Kjo lëkundje e tij është pasqyra e një lufte që zhvillohet në shpirtin e tij: Mjeda paraqitet si fetar i sinqertë nga njëra anë, por nga ana tjetër shpirti i tij rebelohet për ato që bëhen në botë: dhe shpirti fetar i bindjes absolute në shpirtin e rebelimit nuk pajtohen; kjo është drama e Mjedës.

Mjeda ka kënduar mjaft edhe për atdheun. Lirika e tij patriotike qan mjerimin ku ka rënë Shqipëria, kërkon bashkimin e vendit për luftë kundër okupacionit turk. Okupacionin otoman ai e përshkruan me ngjyrat më të zeza, dhe kundër tij vërsulet lirika e tij patriotike. Me sa duket nga vjershat e tij, ai vetëm për turqit ushqente urrejtjen, dhe në vjershën e tij i quan mizorë, njerëz të errësirës e të robërisë së popujve. Karakteristike është – shpresa që tregon lirika e tij për çlirimin e vendit, sado poshtë që ka rënë:

“Por nuk u shuejti edhé, jo, Shqyptarija:
Lodhun prej hekrash qi mizori i njiti,
Lodhun prej terri ku robnimi e qiti,
Shpreson me e zgjue fluturim mënijsa...”
(Lirija, vargjet 71-74)

Edhe Mjeda ka hedhur në të rrallë ndonjë fjalë kundër sllavëve, por këtë ai nuk e ngre në sistem, nuk e bën shovinizëm, siç bëri Fishta. Ky qëndrim i tij i vazhduar kundër okupacionit turk është shumë i drejtë e konsekuent, gjë shumë e rrallë për kohërat e tij.

Mjeda ka pasur simpati për Austrinë megjithëse në vjershat e tij një gjë e tillë manifestohet shumë rrallë dhe në formë jo të prerë. Por ai e pa dhe e dënoi në vjershën e tij qëndrimin e keq të imperialistëve të Oksidentit, të cilët në atë kohë i ndihmonin Turqisë për t'u mbajtur në këmbë, në dëmin e vendit tonë.

Karakteristike është se ai në përgjithësi nuk këndon për pashallarët dhe bejlerët, si të tillë ai edhe kur i zë në gojë në lirikën e tij, nuk i sublimon siç bëri Fishta, por kërkon prej tyre udhëheqjen për në luftë. Bile si në lirikën e tij "Mustafa Pasha në Babune" shkon edhe më tutje: mallkon me përbuzje dhe urrejtje tradhtinë dhe grabitjet e feudalit, i cili mendon vetëm për interesat e tij, ndërsa populli idjegur për liri po shkrihej në luftë:

"E pasha, ndejun mbi thasë t'florive
Nder valle jevgash, n'lodrë dudumash,
Tallet i knaqun prei zanit t'fqive,
Si qen mbas trumash..."

"O pjell' e keqe! o dhun', o kòre!

.....

E prei fushash bajnë valle t'mnershme
Arët e livadhet qi'j ditë grabite

.....

"Del, mizuer, këdenaj, del; prei merzijet,
Zgaq i perbuzshem, Shqypnija t'vulli:
Ty shpina e detit, ty, vend robnijet,
T'pret Anadolli"

Përfundimi

Mjeda nuk bën pjesë në shkollën letrare shoviniste të klerikëve të Shkodrës megjithëse është prift dhe fetar i singertë. Vepra e tij mbeti një tentativë e madhe për të krijuar një shkollë tjetër me përmbajtje e me formë të ndryshme nga ajo e Fishtës. Por kleri katolik, i cili ka ngritur shkrimtarë shumë më të vegjël se Mjedën, këtij i bëri një luftë të heshtur duke e hedhur veprën e tij sa qe e mundur, në harresë.

Mjeda këndoi për të varfrit, fshatarë, jetimët, të vetmuarit, shkurt: ata që vuanin. Këndoi fatin e zi të robërisë së vendit të tij me nota të mallëngjyera, por këndoi me shpresë e entuziazëm edhe për çlirimin e tij me luftë. Rrezikun e vendit ai nuk e pa te fqinjët, siç bënin përgjithësisht priftërinjtë e tjerë në kohën e tij, këtë rrezik ai e pa vetëm në okupacionin e tmerrshëm otoman.

Mjeda si artist është nga poetët tanë më të mbaruar: ai përgjithësisht shkruan vetëm gjëra që shpirti ia ndjen thellë, të cilat fantazia e tij i thërret të gjalla në jetë; dhe këto ai i vesh me një rrobë stilistike nga më elegantet që ka parë ndonjëherë literatura jonë.

Gjuha e tij është e pastër, e pasur, e zgjedhur dhe mundohet përgjithësisht të jetë një gegërishte e kuptueshme për të gjithë vendin, dhe jo si gegërishtja e Fishtës, që është një gjuhë e kuptueshme vetëm në malet e veriut. Teknika e vargut të tij të mahnit me muzikalitetin e saj, me variacionet e shumta të ritmeve e të rimave. Te "Juvenilia" bien në sy përgjithësisht vargjet popullore: 8-rrokëshi e 6-rrokëshi. 11-rrokëshin e tingëllimit Mjeda e ka punuar më bukur se asnjë nga poetët tanë.

Dorian KOÇI
Tiranë

KISHA KATOLIKE NË TREVAT SHQIPTARE

Recension libri: *Dom Nikë Ukgjini, Kisha Katolike në trevat shqiptare, (nga shek. XI deri sot), Qendra Botuese, Shoqata e Jezuitëve, Tiranë 2016.*

Historia e një besimi fetar, sigurisht që nuk është vetëm një sagë për t'u marrë dhe për t'u rrëfyer, por edhe një histori përplasjesh dhe antagonizmesh midis mbijetesës dhe përhapjes, asketizmit dhe pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë në jetën sociale të vendit. Dom Nikë Ukgjini sjell në librin “Kisha Katolike në trevat shqiptare” një vështrim mbi historinë e katolicizmit

Nëse Arbëria në shekullin XVI do të ishte një mbretëri e lirë për të shprehur vullnetin e vet politik dhe prijësit e saj do të kishin dëshiruar të ndiqnin, modelin filozofik të universalizmit të krishterë, konceptit të rendit botëror që përfaqësonte një përzierje të traditave të Perandorisë Romake dhe të Kishës Katolike, do të kishte vështirësi për ta shtrirë këtë koncept në gjithë hapësirat arbërore. Realiteti fetar në terren nuk linte shumë hapësira për të abstraktuar një situatë të plotë. Duke qenë se Arbëria ishte një nga territoret e para të rajonit në të cilin Kristianizmi ishte predikuar dhe përhapur, por në të njëjtën kohë vendi dhe territori ku influencat e Romës dhe Kostandinopojës si qendra perandorake ishin përplasur, Arbëria pak a shumë përfaqësonte këtë konflikt jo vetëm në aspektin politik dhe kulturor por dhe në aspektin fetar. Si rrjedhojë, dy dogmat kryesore të Kristianizmit, Ortodoksia dhe Katolicizmi praktikoheshin dhe ishin besime fetare dominante por herë pas here dhe në konflikt të hapur në Shqipëri përpara pushtimit otoman në shekullin XV. Pushtimi otoman solli një faktor tjetër në skenë për sa i përket situatës fetare në

Shqipëri. Në fillimin e shekullit XVI filloi procesi i Islamizimit të një pjese të popullsisë, çka e ndërlikoi më tepër situatën fetare në Arbëri. Mirëpo pavarësisht këtij fakti, dhe diversiteti fetar që hasej në territoret arbëresh duhet pranuar se zhvillimet kulturore dhe politike në Arbërinë e Veriut ishin të influencuara nga modelet e Italisë së Veriut, bregdetit dalmat dhe katolicizmit, ndërsa në Arbërinë e Jugut kemi ndikimet e modelit të qytetit bizantin. Siç vëren me të drejtë prof. Eqerem Çabej kur shkruan për lëvrimin e hershëm të gjuhës shqipe se, ekzistenca e një treve me një besim të vetëm, edhe në një vend si Shqipëria mesjetare ku ka munguar gjithmonë bashkimi shtetëror, një besim ky që nuk mund të mos ketë ushtruar një ndikim koncentruar në kulturë e legjislacion. Një nga këto treva ka qenë dhe Shqipëria katolike, e cila deri tre shekuj më parë shtrihej edhe më në veri (Kuçi) në Malin e Zi të sotëm, kurse nga Jugu arrinte deri në Shkumbin. Në këtë zonë të hapët, kjo njësi fetare e pandërprerë prej shekujsh të tërë, duhet të ketë qenë ajo që ndihmoi në një shkallë më të gjerë formimin dhe zhvillimin e një kulture të qëndrueshme administrative dhe shtetformuese.

Pikërisht, përshkrimi i kësaj tradite kulturore e administrative nën influencën e katolicizmit, por edhe marrëdhëniet e këtij të fundit me besimet e tjera në Shqipëri, është optika studimore e librit “Kisha Katolike në trevat shqiptare” të Dom Nikë Ukgjinit. Një tipar shumë i rëndësishëm studimor i këtij libri është shtrirja hapësinore e katolicizmit ndër shqiptarë, ku trevat gjeografike nuk ndërmerren të analizohen të shpërndara, por si një tërësi, si një koine shpirtërore që ngërthehet gjatë gjithë zhvillimit të jetës kulturore, politike e administrative të shqiptarëve.

Po si ka qenë ky implikim dhe influencë e katolicizmit në jetën publike të shqiptarëve? A ka pasur vetëm zhvillime pozitive? Si e ka influencuar dhe ka përcaktuar politikën e kulturën në çaste

vendimtare për shqiptarët dhe shtetin shqiptar? Sigurisht që është e vështirë të jepen përgjigje shteruese brenda një monografie historike dhe aq më tepër kur autori i kësaj monografie është një meshtar i Kishës Katolike, por besoj se cilido që do ta lexojë librin me kujdes do të shikojë se autori, Dom Nikë Ukgjinini ka ditur të qëndrojë si një *arbitër elegantum* midis pasionit e realitetit, midis besimit dhe arsyes, midis realitetit dhe miteve.

Në këtë drejtim, autori nuk ngurron që të marrë përgjegjësitë e veta studimore kur analizon periudha dhe çaste të vështira të Katolicizmit shqiptar, marrëdhëniet e tij me fuqitë që kanë dhunuar sovranitetin e shqiptarëve përmes pushtimeve të drejtpërdrejta apo dhe me udhëheqësit autoritarë shqiptarë. Historia e një besimi fetar, sigurisht që nuk është vetëm një sagë për t'u marrë dhe për t'u rrëfyer, por edhe një histori përplasjesh dhe antagonizmash midis mbijetesës dhe përhapjes, asketizmit dhe pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë në jetën sociale të vendit. Parë në këtë sens, libri është si një anketë e hapur prej nga mund të gjesh përgjigjet e disa pyetjeve që kanë përpëlitur prej kohësh qasjet identitare mes shqiptarësh.

Stadet dhe etapat e ndryshme historike që kanë karakterizuar historinë e katolicizmit në Shqipëri ngjasojnë rrathëve të drurëve që në fakt së bashku me shpërhapjen e tij, rrëfejnë edhe përpjekjet kulturore dhe identitare të shqiptarëve. Është fat që letërsia e hershme shqipe ishte dygjuhëshe, latinisht dhe shqip, pasi në mënyrë të tillë, shqetësimi intelektual arbër u bë pjesë e qytetërimit europian. E lëvruar nga meshtarë të Kishës Katolike Shqiptare, ajo është sa e krishterë po aq dhe universale, dhe në vetvete edhe arbëreshe. Ky trinom ka reflektuar në materien shpirtërore të shqiptarëve, çka ka sjellë në mënyrë të pavetëdijshme shënjinin e identitetit arbër dhe europian të kësaj popullsie. Ky identitet me prirje të pastra europiane ka shërbyer si mburojë e shqiptarizmit, siç është rasti i popullsisë katolike në Mal të Zi, apo raportet denoncuese të meshtarëve shqiptarë ndaj represionit serb në Maqedoni në vitet 30'.

Në libër gjen përshkrime me detaje të dioqezave në bregdetin verior të Adriatikut, Ulqinit dhe Tivarit, të cilat nuk mbartin vetëm semantikë historike, por edhe kulturore. Prania e elementit arbër e shqiptar në këto vise e dëshmuar që herët, mbart në vetvete edhe përshkrimin e një prej vatrave të mbijetesës shqiptare ndër shekuj. Autori guxon përmes fushave të tjera të studimit, të analizojë dhe përshkruajë raportet etnike në Veri të

Shqipërisë, midis popullatave shqiptare dhe sllave. Përmes një antropomie të pasur shqiptare vijnë emra vendbanimesh e kishash si Sapë, Shurllah, Drisht etj., çka e thjeshton më tepër punën kërkimore, por shërbejnë edhe si një memorie kolektive shqiptare mes shekujsh.

Dokumentacioni i pasur që shoqëron veprën, citimet por edhe përmendja e tyre me seriozitet e skrupolizitet akademik i japin monografisë një vend të veçantë në përpjekjet për të shkruar një histori sociale të ndërveprimit të katolicizmit ndër shqiptarë. Zbulimi dhe qëmtimi i dokumentacioneve shtesë për Mbretërinë e Arbrit nën Anzhuinët që shtrihen dhe poshtë në Epir, duke bashkuar territore ku banon etnosi arbër nën një kurorë, fati dhe zhvillimi historik i principatës së Zenebishëve të lidhur me Papatin mund të plotësojnë më tepër tablonë gjithëpërfshirëse të katolicizmit në trevat shqiptare. Me interes të veçantë është duke u parë në këtë drejtim dokumentacioni i Ali Pashë Tepelenës, pranë të cilit shërbenin si mercenarë rreth 3000 trupa mirditore. Pyetjet që shtrohen në këtë drejtim janë sesi trajtoheshin nga pikëpamja fetare? A kishin abat të tyre që e merrnin nga Mirdita apo në Janinën shumëkulturore i merrnin sakramentet e shenja në ndonjë kishë vendase? Cilat ishin marrëdhëniet e tyre me popullsinë shqiptare vendase, të besimit mysliman dhe ortodoks? Po kështu mund të hulumtohet rreth origjinës së besimit katolik ndër popullsinë arvanitase në ishullin Andros në Greqi, krejt të veçantë nga popullsia tjetër arvanitase ortodokse. Si është përhapur mes tyre besimi katolik? E gjetën në ishull apo e sollën me vete nga trevat shqiptare?

Siç mund të shikohet, libri i Dom Nikë Ukgjinaj ka hapur shtigje të tjera të studimit të katolicizmit ndër trevat shqiptare dhe besoj se një libër e plotëson më së miri misionin e vet, kur është një ftesë e hapur dhe nxitëse për kërkime të tjera.

Marrë nga gazeta Shqip, 21 Qershor 2016

DHURATË DHE ANGAZHIM PAS STUHSË KOMUNISTE

Libri: *Dhuratë dhe Angazhim pas stuhisë komuniste* (Pasqyrë historike famullive të Kryedioqezës Shkodër-Pult). Arqipeshkvia Metropolitane Shkodër-Pult, Enti botues Gjergj Fishta, Lezhë 2016

Aktiviteti rreth librit “Dhuratë dhe Angazhim pas stuhisë komuniste” u organizua nga Arqipeshkvia Shkodër-Pult më 11 qershor 2016, në sallën Kardinal Mikel Koliq. Në këtë promovim libri morën pjesë autoritetet kishtarë në krye me Arqipeshkvin imzot Angelo Massafra, autoritetet e qeverisjes vendore dhe shumë dashamirës të kulturës shqiptare.

Për librin referuan Arben Prendi, Nertila Haxhija, Gjovalin Çuni, ndërsa fjalën e rastit e mbajti Imzot Massafra. Libri “Dhuratë dhe

angazhim, pas stuhisë komuniste”, botuar nga Arqipeshkvia Metropolitane Shkodër-Pult, nën kujdesin e Imzot Angelo Massafra, është një histori e shkurtër e famullive dhe urdhrave të ndryshëm të Dioqezës Shkodër-Pult, duke treguar dhe vazhdimësinë e tyre në rindërtimin material e shpirtëror të kishave e institucioneve të tjera të bëra pas viteve '90, në Kryedioqezën Shkodër-Pult.

Referuesi Arben Prendi, foli për dallgët historike të sistemit komunist që tronditen Kishën Katolike gjatë periudhës 1945-1989, dhe që lanë pasoja të pa rikoperushme në këtë Institucion i cili aq shumë i dha kombit në fusha të ndryshme gjatë etapave vendimtare të kombit tonë. Nertila Ljarja Haxhia, tha se vepra prej 500 faqesh e punuar me shumë seriozitet, është e konceptuar në një vendosje gjeografike të qendrave baritore ku zona e parë është “Shkodër-qytet”, zona e dytë “Jug-Perëndim”, zona e tretë “Veri-Lindje” dhe zona e katërt “Jug-Lindje”.

Gjovalin Çuni, shprehej se libri është një përpjekje për t'i ofruar lexuesit të thjesht, por edhe atij intelektual në mënyrë specifike pasqyrën e gjithanshme historike, baritore, pse jo edhe ndërtimorë të

Arqipeshkvisë Metropolitane Shkodër-Pult në periudhën 25 vjeçare, pas historisë ateiste komuniste.

Ky botim është një kontribut me vlerë për historinë e Dioqezës dhe gjithashtu dhe të qytetit me zonat përreth, sepse njih lexuesin me vendosjen hapësinore dhe historinë e të gjitha famullive, me punën e madhe që kanë bërë meshtarët jo vetëm për riorganizimin e tyre, por veçanërisht, siç shprehet dhe Imzot Massafra “për rindërtimin shpirtëror të besimtarëve”.

VITRINË LIBRI

Arqipeshkvia Metropolitane
Shkodër - Pult

DHURATË DHE ANGAZHIM

Gjergj Fishta, Lezhë 2016

Gjovalin Shkurtaj

URGJENCA GJUHËSORE

Botimet ADA,
Tiranë 2015

Italo Sarro

**KONTRIBUT PËR HISTORINË
KISHTARE TË SHQIPNISË SË
EPËRME**

BF. Shkodër, 2015

KUMBONA E SË DIELLËS

revistë fetaro-kulturore dymujore
e Kryedioqezës Metropolitane Shkodër-Pult

Tirazhi: 1000 kopje

Çmimi: 100 lekë (Evropë: 2 Euro)

Parapagimi vjetor 600 lekë
(Evropë: 12 Euro)

e-mail: n_ukgjini@yahoo.it

Web page: www.kishakatolikeshkoder.com

Adresa: Arqipeshkvia Shkodër,
Sheshi "Gjon Pali II"

Shtypur në Entin Botues "Gjergj Fishta" - Lezhë

KUMBONA E SË DIELLËS

Viti XXX, nr. 5/6 (485-486) Maj - Qershor 2016